

INTERKULTURALNE PRAKSE – S IZBJEGLICAMA I ZA IZBJEGLICE

*Iskustva organizacija civilnog društva u pružanju
socijalnih usluga izbjeglicama (tražiteljima/cama
azila, azilantima/cama i strancima/kinjama
pod supsidijarnom zaštitom)*

UREDNIKA

Tea Vidović

AUTORI/CE TEKSTOVA

Sanja Burlović
Emina Bužinkić
Goran Grosman
Davor Konjikušić
Julija Kranjec
Barbara Matejčić
Željka Mazzi
Zdenka Pantić
Lana Penezić
Tea Vidović

IZDAVAČ

Centar za mirovne studije

LEKTURA

Sara Sharifi

OBLIKOVANJE

Donat Radas

TISAK

Kerschoffset

GODINA

2014.

ISBN

978-953-7729-29-5

CIP

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000898840.

EUROPSKA UNIJA

Ovaj materijal nastao je uz finacijsku podršku Europske unije, u okviru projekta "Dobrodošli izbjeglice", koji se provodi u sklopu programa EIDHR 2012 Country Based Support Scheme. Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije.

This publication has been produced with the assistance of the European Union within "Refugees Welcome - Improving conditions for asylum migrants reception and integration" project under Country Based Support Scheme (CBSS) of the European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) 2012 Croatia. The contents of this publication are the sole responsibility of Centre for Peace Studies and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

**VLADA REPUBLIKE
HRVATSKE
Ured za udruge**

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajalište Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.

The views expressed in this publication do not necessarily reflect the position of the Croatian Government Office for Cooperation with NGO-s.

SADRŽAJ

5	UVOD: SAKUPLJAČI ISKUSTVA	<i>Tea Vidović</i>
6	NISU TO KRIMINALCI, VEĆ LJUDI KOJI BJEŽE OD MUKE I PATNJE	<i>Barbara Matejčić</i>
10	ŠTO JE INTEGRACIJA?	<i>Julija Kranjec</i>
14	TKO SU IZBJEGLICE I KOJA SU NJIHOVA PRAVA?	<i>Tea Vidović</i>
19	ZAŠTITA SEBE U RADU S RANJIVIM SKUPINAMA	<i>Zdenka Pantić i Emina Bužinkić</i>
DOSADAŠNJI PRISTUPI U RADU S IZBJEGLICAMA		
27	KOORDINACIJA ZA INTEGRACIJU	<i>Tea Vidović</i>
36	INTERKULTURALNE RADIONICE ZA IZBJEGLICE	<i>Željka Mazzi</i>
38	SPORTOM DO INTEGRACIJE	<i>Goran Grosman</i>
40	KULTURNE AKTIVNOSTI S IZBJEGLICAMA I ZA IZBJEGLICE	<i>Sanja Burlović</i>
43	SVETI LJUDI, FOTOGRAFSKI UMJETNIČKI PROJEKT	<i>Davor Konjkušić</i>
46	OSOBNO ISKUSTVO PSIHOTERAPIJSKOG RADA S AZILANTIMA/CAMA	<i>Lana Penezić</i>

UVOD: SAKUPLJAČI ISKUSTVA

Tea Vidović

Knjižica koja stoji pred vama dugogodišnja je želja aktivistkinja i aktivista koji svoju energiju ulažu u stvaranje temelja za interkulturalnost u hrvatskom društvu.

Područje u kojem danas živimo 1960-ih godina bilo je mjesto dobrodošlice za ljude koji su dolazili iz dalekih zemalja i kultura, ovdje su studirali, a neki od njih nakon završetka studija ostali te osnovali obitelji. Tada su naši roditelji, djedovi i bake svakodnevno susretali pojedince/ke čija se lica razlikuju od onih koje danas najčešće susrećemo i na koja smo navikli. Susret današnje mlađe generacije s pojedincima/kama iz afričkih i azijskih zemalja izaziva čuđenje i nepristojne poglede. Takva iskustva imaju pojedinci/ke iz zemalja dalekih hrvatskom društvu, a koji/e danas žive zajedno s nama. Neki/e od njih kažu kako se ponekad dok šeću gradom osjećaju poput slavnih osoba jer vrlo često u njih upiru poglede i prste. Ne zamjeraju to nikome; jasno im je da je hrvatsko društvo prilično homogeno te su svjedočili/e sličnim reakcijama i u vlastitim zemljama prilikom susretanja Europljana. Znaju da je potrebno vrijeme za stvaranje novih navika. Znamo i mi, zbog toga smo i pisali/e tekstove koji stoje pred vama.

Neki/e od nas su i sami/e prije 20-ak godina bili/e izbjeglice, kada smo zbog ratnih sukoba napuštali/e svoje domove i bježali/e na sigurno u susjedne zemlje. Došavši u društva koja su nam bila strana, susretali/e smo se sa sličnim problemima – osjećajem drugosti – iako smo bili/e jednako bijeli/e kao i domicilno stanovništvo. Kada su izbjeglice iz regije (npr. Kosovo) i dalekih zemalja počele stizati u Hrvatsku zbog sukoba koji su se odvijali u njihovim zemljama, postalo je jasno da hrvatsko društvo treba pružati podršku kakva je bila pružana i hrvatskim izbjeglicama. Osim niza zakonskih regulativa i rada na javnim politikama, bilo je važno stvarati temelje dobrodošlice i na samom terenu. Počeci rada s izbjeglicama i tražiteljima/cama azila vezani su uz Šašnu Gredu gdje je bilo prvo Prihvatilište za tražitelje/ice azila u Hrvatskoj, a potom su se nastavili u Kutini i Zagrebu. Posljednjih 10 godina gradili/e smo iskustvo i prenosili/e ga drugima, kako organizacijama civilnog društva, tako i volonterima i volonterkama. Zajedno smo stvarali/e prostor susreta, dijeljenja, razgovora i razumijevanja te ovom knjižicom želimo ostaviti trag o tom iskustvu. Svejedno, ne želimo da ona ostane samo trag, nego da nas motivira za daljnji rad i doprinese stvaranju interkulturalnosti hrvatskog društva.

NISU TO KRIMINALCI, VEĆ LJUDI KOJI BJEŽE OD MUKE I PATNJE¹

Barbara Matejčić

Predzadnje nedjelje u listopadu u Tovarniku, malom mjestu na rubu Slavonije, bilo je sunčano, kasnojletne ugodne temperature i vrlo tiho. Ulicama je rijetko tko prolazio, tek je ponešto ljudi sjedilo na terasama nekolicine kafića u centru. Došli smo u Tovarnik kako bismo provjerili kako teku planovi za otvaranje tranzitnog centra za strance. Taj bi se centar trebao otvoriti sljedeće, 2015. godine u blizini granice sa Srbijom i služio bi kao privremen smještaj strancima/kinjama koje policija uhvati u ilegalnom prijelazu granice. Centar bi bio zatvorenog tipa, kako se to službeno kaže, što zapravo znači da bi to bio zatvor.

Tovarničani su se već naučili na strane privremene goste koji u blizini njihova mjesta kroz polja noću prelaze granicu na putu prema Zapadnoj Europi. Ranih 2000-tih bili su to najčešće Rumunji, Bugari, Albanci, a posljednjih godina Afganistanci i Sirijci. Ne zaustavljaju se baš u Tovarniku, to im je tek postaja u njihovom dugom, iscrpljujućem i neizvjesnom bijegu. Eventualno svoju odjeću, prljavu od provlačenja kukuružištem, zamijene nekim svježe opranim komadom sa sušila, no Tovarničani se oko toga ne uzrujavaju. “Nisu to kriminalci, već ljudi koji bježe od muke i patnje”, kaže nam Ruža Veselčić Šijaković, vršiteljica dužnosti načelnice općine Tovarnik. I ona je sama, kao i veliki broj njezinih sumještana, prošla izbjeglištvo u Domovinskom ratu kada je Tovarnik bio pod dugom okupacijom. “Kada smo mi morali otići odavde, isto smo trebali tuđu pomoć i zbog toga imamo empatije prema ljudima koji su danas primorani bježati”, kaže nam. Njezina sumještanka Ružica Ćurić dodaje da je njima možda bilo i lakše jer su, primjerice, na mađarskoj granici za rata službenici znali i zažmiriti na one koji su iz Hrvatske dolazili bez dokumenata, dok će današnje izbjeglice poput Sirijaca, nakon svega što prođu, u Tovarniku dočekivati smještanjem iza – žice. Kako bismo dobili još koje mišljenje, pitamo mladića za susjednim stolom što on misli o ljudima koji pored Tovarnika prelaze granicu, a što o centru koji će uskoro tu biti izgrađen. Na prvi dio pitanja sliježe ramenima, a o centru kaže da mu ne smeta jer “tamo će biti zatvoreni, nećemo ih ni vidjeti”.

Koji dan prije Tovarnika, na jugu Italije smo posjetili Riace. U tom malom mjestu od 1.800 stanovnika – tek nešto manjem od Tovarnika – smješteno je do 300 izbjeglica. Nisu zatvoreni/e, već žive u unajmljenim kućama čiji su stanari otišli, najčešće još davno i daleko, u potrazi za poslom preko Atlantika. To mjesto opustošeno

¹ Dio teksta Barbare Matejčić objavljen je u HAK-u, studeni 2014. godine.

emigracijom danas prima imigrante/ice i oni/e ga zapravo spašavaju od propadanja. Zbog imigrantske djece škola se nije zatvorila, kuće su se obnovile, otvorena su nova radna mjesta, a i dućani u kojima novi/e stanovnici/e prodaju tradicionalne predmete ručne izrade iz svojih zemalja, ali i ono što su naučili/e izrađivati na tečajevima zanata karakterističnih za južnu Italiju. Izbjeglice su tu uglavnom privremeno, dok im se ne riješi status, ali neki su se i trajno naselili. Za takvu je preobrazbu Riacea zaslužan gradonačelnik Domenico Lucano, koji je još krajem devedesetih na kalabrijskoj pješčanoj obali gledao dolazak Kurda koji su se spašavali od sukoba u Turskoj. Tada mu je bilo jasno da ljudima koji bježe od nevolje treba pomoći i kada je postao prvi čovjek Riacea, osmislio je program za prihvat izbjeglica i tražitelja/ica azila. Danas Riace živi zahvaljujući tome jer osim što je dobio nove stanovnike/ce, za svakoga od njih lokalna uprava iz državnih projekata dobiva novac, čime se potiče zapošljavanje i lokalna ekonomija. “Najsiromašniji među siromašnima spasit će Riace i zauzvrat će Riace spasiti njih”, Domenico Lucano voli reći. I sasvim je u pravu.

Natpisi pri ulasku u Riace.

No, vratimo se na vanjsku granicu Europske unije – u Tovarnik. Mladić s kojim smo razgovarali nema posao i kao i mnogi mladi ljudi u Hrvatskoj planira potražiti sreću u inozemstvu, no na pitanje bi li se u njegovom mjestu moglo ostvariti nešto poput Riacea pa da i imigranti/ce i Tovarnik od toga imaju neke koristi, kaže da ne bi baš bio sretan “da ti ljudi slobodno šecu mjestom”. Ukazujemo mu na to da i on ima želje emigrirati kako bi sebi našao bolje mjesto za život, a da istovremeno strance ne želi u svom mjestu, no na to nema neki odgovor i ponovno sliježe ramenima. Taj mladić sa svojim kontradiktornostima nije iznimka u našem društvu. Preko polovine hrvatskih građana smatra da je ugodno živjeti u multinacionalnoj sredini i podržava doseljavanje stranaca u Hrvatsku, no istovremeno ih se preko 60 posto boji da će im strani/e doseljenici/e uzimati posao, a preko 40 posto da će porasti

kriminalitet. To je pokazalo istraživanje “Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj” Centra za mirovne studije koje je provela agencija Target na reprezentativnom uzorku od 800 punoljetnih hrvatskih građana/ki. Zanimljivo je da su ispitanici/e najnegativnije stavove izrazili prema Romima (41.4%), a potom azilantima/cama (37%), mada Hrvatska ima vrlo mali broj azilanata/ica i rijetko tko ih je uopće mogao upoznati, a k tome se radi o ljudima koji su dobili zaštitu zbog toga što je utvrđeno da im je u njihovoj zemlji ugrožen život i nemaju nikakav udjel ni među zaposlenima, a ni u kriminalu u Hrvatskoj. Došli/e su jer nisu imali izbora, upravo kao što su za rata prije dva desetljeća hrvatski/e građani/ke tražili/e zaštitu u drugim zemljama. I tada su vijesti bile pune slika kolona iscrpljenih, beznadnih ljudi s plastičnim vrećicama u rukama, kao i danas, samo što se mijenjaju područja iz kojih bježe; nekoć su to bile Hrvatska i Bosna i Hercegovina, danas je Sirija. Nažalost, uvijek se negdje vodi neki rat i u svakom trenutku ljudi moraju spašavati živote, a ako prežive putovanje na koje su krenuli, ovise o drugima – hoće li ih primiti, hoće li otvoriti svoje granice, hoće li ih nahraniti i dati im sklonište, hoće li konačno moći mirno zaspati. Ako ih mi ne bismo prihvatili/e, ako mislimo da smo previše mali/e, previše siromašni/e, tko bi to trebao, čija su odgovornost, čiji su “problem” izbjeglice?

Izbjeglice na brodu *Mare Nostrum*.

“Problem izbjeglištva odgovornost je čitave međunarodne zajednice i uspješno mu se može pristupiti jedino kolektivnim, zajedničkim djelovanjem”, rekao je Antonio Guterres, visoki povjerenik UN-a za izbjeglice, povodom rata u Siriji i milijuna izbjeglica koje je prouzročio. No, čini se da takvo mišljenje ne dijele zemlje Europske unije koje bi radije zažmirile na “sirijski problem”, kada ne bi bio takvih razmjera da ga se ne može ignorirati. Iako EU stalno vrišti zbog velikog broja imigranata/ica, daleko najviše ih je u zemljama u razvoju. Od tri milijuna sirijskih izbjeglica do sada,

Brod Mare Nostrum pristaje u talijansku luku.

najviše ih je u Siriji susjednim zemljama – Libanonu, Turskoj i Jordanu. Smješteni/e su u prenapučenim kampovima i u nikakvim uvjetima, no europske zemlje i dalje novčano potiču sirijske susjede da drže svoje granice otvorenima i primaju još izbjeglica, dok same nisu spremne na to. Ipak, tisuće izbjeglica kreće na riskantno putovanje prema Europi, često preko mora i često im to more bude i zadnja postaja. Za izbjeglice iz Azije ili Afrike zapravo nema legalnog ulaska u Europsku uniju. Da bi zatražili/e zaštitu u EU, prvo moraju riskirati život nagurani/e u trošne brodove, natpani/e u kamionima bez zraka ili pokušati s lažnim dokumentima sjesti u avion. Samo su od početka ove godine poginule 3.072 osobe pokušavajući mediteranskom rutom doći do europskog teritorija, prema procjenama Međunarodne organizacije za migracije (IOM). No, ni visoke službene brojke onih koji/e na tom putu umru nisu konačne. Neki stručnjaci/kinje za migracije procjenjuju da na svako pronađeno mrtvo tijelo idu još dva koja nikada nisu evidentirana. Recentni izvještaj IOM-a navodi da je preko 22.000 ljudi umrlo između 2000. i 2014. godine pokušavajući se domoći Europe. Dvadeset i dvije tisuće ljudi, bez da pomnožimo s tri za one koji/e su bezimeno nestali. Oni/e koji/e uspiju preživjeti putovanje do neke europske zemlje, dočeka zatvaranje u centre, deportacija, eventualno spora i neizvjesna procedura za dobivanje zaštite ili pak ulica i život “na crno”. UN je u nekoliko navrata odaslao apel državama da prihvate sirijske izbjeglice, no odaziv je slab. UN i Europska komisija uzalud upozoravaju da sirijska izbjeglička kriza postaje humanitarna katastrofa koja se može ublažiti ako Europa otvori svoje granice. Izbjeglice su odgovornost svih nas, svake europske zemlje. Međutim, u Europi nema puno mjesta za izvaneuropske izbjeglice. U istoj Europi koja je u Drugom svjetsku ratu preko Atlantika napuštala svoj kontinent bježeći od rata.

ŠTO JE INTEGRACIJA?

Julija Kranjec

“Puno stvari o Hrvatskoj nisam znao, ali sada znam. Nakon radionice sam nazvao svoje prijatelje koji su ostali u mojoj zemlji i pričao im o svemu što sam ovdje naučio.

Različiti smo. Dolazimo iz različitih kultura i različitih ponašanja. Važno je da se upoznamo i prihvatimo.” (izjave izbjeglica prilikom evaluacije integracijskih radionica)

U literaturi i praksi postoji niz definicija i tumačenja što integracija jest. Za ovu priliku integraciju ćemo definirati kao dinamičan, dvosmjernan proces međusobne prilagodbe kako imigranata/ica, tako i stanovnika/ca određene zemlje, a temeljni mehanizam kojim se ona postiže jest njihova učestala interakcija.² Integracija (izbjeglica) je proces koji ujedno zahtijeva vrijeme te aktivno obostrano uključivanje i doprinos kako osobe koja je doselila, tako i nadležnih institucija. Prema UNHCR-u,³ integracija je krajnji produkt dinamičnog i višeznačnog dvosmjernog procesa s tri međusobno povezane dimenzije: pravnom, ekonomskom i socio-kulturnom. Integracija zahtijeva napore svih strana, uključujući **spremnost izbjeglica na prilagodbu društvu** u koje su došli/e, bez prisile da se uzdržavaju od vlastitog kulturnog identiteta, ali i odgovarajuće **spremnosti šireg društva i javnih institucija da im osiguraju dobrodošlicu** i prihvate njihove potrebe i različitosti. Što je društvo više integrirano, to su pojedinci/ke i grupe više povezani te bliže i intenzivnije surađuju. U posljednje vrijeme, pojam socijalne kohezije sve se više počinje koristiti kao ekvivalent integraciji koja pobliže označava karakteristiku nekog društva.

DIMENZIJE INTEGRACIJE

U literaturi je najčešće korištena podjela na tri dimenzije integracije na temelju kojih analitički možemo doći do različitih područja života te kriterija po kojima možemo mjeriti ili procjenjivati koliko su društva otvorena prema strancima. Te tri dimenzije su pravno-politička, socio-ekonomska i kulturno-religijska.

A) Pravno-politička dimenzija govori o tome u kojoj se mjeri stranci/kinje smatraju potpunim članovima/icama političke zajednice i koliko im je to omogućeno

2 Bužinkić, E. i J. Kranjec. 2012. *Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj. Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo*. Zagreb: Centar za mirovne studije. Dostupno na: www.cms.hr/dokument/181

3 *A new beginning: Refugee Integration in Europe*, 2013., dostupno na: <http://www.refworld.org/pdfid/522980604.pdf>

biti. Gotovo jednako kao i kada se govori o generacijama ljudskih prava i važnosti svake od generacija, ako prava iz ove dimenzije nisu zadovoljena ili ostvarena, druge dvije dimenzije nisu ostvarive. Pravni status koji netko ima i prava koja mu/joj slijedom toga pripadaju uvelike se odražavaju na njegov/njen svakodnevni život i ponašanje, odnosno na integraciju. Neizvjesnost koja je često prisutna u slučajevima migrantskih radnika/ca i tražitelja/ica azila najbolji je dokaz važnosti sigurnosti statusa. Osim toga, nemogućnost stranaca/kinja da sudjeluju u političkim životu, sustavu i procesima donošenja odluka nikako nije konstruktivna i ne doprinosi integraciji, budući da se radi ne samo o paternalističkom stavu već se time strancima/kinjama šalje poruka da su autsajderi.

B) Socio-ekonomska dimenzija odnosi se na socijalna i ekonomska prava i status, što uključuje radnička prava i sustavnu podršku u socijalnoj i ekonomskoj sferi života. Najznačajniji indikatori uspješne integracije u ovoj dimenziji su sudjelovanje izbjeglica na tržištu rada (imati plaćen posao, porast broja poduzeća u vlasništvu izbjeglica i dr.), sa svim faktorima koji to pospješuju ili onemogućuju, kao što je to, primjerice, obrazovanje ili poznavanje jezika. Osim toga, razina prihoda, razina korištenja sustava socijalne skrbi, kvaliteta stanovanja te niz drugih pokazatelja govori nam nalaze li se imigranti/ce i izbjeglice na sličnoj razini kao i većina pripadnika/ca dominantnog stanovništva ili koliko su ispod nje.

C) Kulturno-religijska dimenzija integracije govori o mogućnostima stranaca/kinja da prakticiraju, organiziraju i manifestiraju svoje potrebe iz perspektive kulturne, etničke ili religijske grupe.⁴ Učestalost kontakata između izbjeglica i lokalnog stanovništva, osobito u privatnoj sferi (prijatelji/ce i kolege/ice), mješoviti brakovi te razina poznavanja jezika neki su od pokazatelja ove dimenzije integracije.

Važan i neizostavan segment integracijskog procesa tiče se aktera/dionika uključenih u sam proces ili onih koji bi to trebali biti, a s obzirom na to razlikuju se **tri razine integracije:**

- **osobna (individualna) integracija** – odnosi se na smještaj, zaposlenje, obrazovanje te socijalnu i kulturnu adaptaciju u novo društvo.
- **kolektivi, odnosno migrantske grupe** – organizacije migranata/ica izraz su mobilizacije resursa i ambicije zajednice te mogu postati ili prihvaćeni dio zajednice (partner u procesu izrade integracijske politike) ili ostati isključeni tj. samoizolirati se od ostatka društva.
- **institucije**, i to dvije relevantne vrste – **opće javne institucije** u društvu dolaska (nacionalne ili lokalne), kao što su obrazovni sustav, tržište rada, javno-zdravstveni sustav te **politički sustav**. To su institucije koje bi svim građanima/kama trebale služiti jednako. Zakoni, regulacije, izvršna tijela, ali i nepisana pravila i prakse također su dio ovih institucija. Nadalje, ove institucije mogu otežati ili onemogućiti pristup, odnosno jednak ishod za imigrante/ice i etničke manjine na dva načina: s jedne ih strane formalno mogu isključiti u potpunosti (kao što je to slučaj u

⁴ Penninx, R. (2007). *Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges*, Migracijske teme

većini zemalja i gradova) ili djelomično (kao što je to slučaj sa sustavima socijalne zaštite). S druge strane, ako sustav i predviđa uključivanje svih, čest slučaj u praksi je da takve institucije mogu onemogućiti jednake ishode za imigrante/ice zbog povijesno i kulturno determiniranog načina rada, odnosno ne uzimajući u obzir specifične karakteristike migranata/ica i njihove situacije uzrokovane poviješću migracija, kulturnim i religijskim porijeklom ili jezikom. Druga su vrsta institucije koje su usmjerene na partikularne potrebe stranaca/kinja, odnosno institucije koje utemelje ili sami stranci/kinje ili institucije koje rade za strance/kinje, a ponajviše su koncentrirane na domenu kulture i religije. Vrijednost i opravdanost tih institucija u usporedbi s općim javnim institucijama jest ograničenost na one osobe koje ih dobrovoljno izaberu i koje su im naklonjene.

MODELI INTEGRACIJE

Kako će se proces integracije odvijati, ovisi o (ne)postojanju integracijske politike budući da ona podrazumijeva određivanje ciljeva i načela te niza mjera, aktivnosti i njima pripadajućih dionika koji/e će raditi na uključivanju imigranata/ica i, specifično, izbjeglica u određeno društvo. Integracijske politike razlikuju se s obzirom na ciljeve prema kojima su prepoznati modeli integracije ili njihova kombinacija, a izbor modela uvelike ovisi o dominantnim društvenim vrijednostima te modelu uređenja društva. Danas se u teoriji i praksi govori o tri najčešća modela: asimilacijski model, multikulturalizam i interkulturalizam. U tim modelima nalazimo različite odnose prema politikama i praksama obrazovanja, zapošljavanja, izražavanja kulturnog identiteta i vjeroispovijesti te drugih područja integracije.

Asimilacijski model je proces adaptacije u kojem imigrant/ica ili čitava skupina preuzme običaje, norme, vrijednosti i socijalne osobine društva u koje je došao/la, tako da je potpuno kulturno apsorbiran/a u dominantno većinsko društvo. J. W. Barry asimilaciju definira kao spoj akulturacije (postajanje kulturno sličnim), identificiranja s većinskom skupinom i prihvaćanja od strane te skupine.⁵ Ovaj se proces odvija na dvije razine – vanjska akulturacija na razini vanjskog ponašanja kada migranti/ce preuzimaju tipična ponašanja dominantne kulture pri čemu preuzimaju svakodnevni jezik i uloge, kao i materijalnu kulturu (hladnjak, telefon, auto) prihvaćajuće kulture. Osim toga, važan aspekt je i preuzimanje stavova, kao i percepcije manjinskog identiteta “nametnutog” od dominantne populacije. Kada se akulturacija događa samo na vanjskoj razini ponašanja, tada etnička orijentacija migranta/ice ostaje rezervirana samo za privatne okvire. Interna akulturacija odnosi se na preuzimanje vrijednosti dominantne kulture, i to na način da se tipični stavovi i ponašanja prihvaćaju kao samorazumljivi. Ovaj proces je **jednosmjernan** te je najveći teret na imigranti/cama, dok je uloga države da omogući adekvatan mehanizam i potporu za učinkovito i hitno usvajanje, odnosno preuzimanje dominantne kulture. Također, kulturna asimilacija, kao i vanjska akulturacija, ne znači da će država poduzeti mjere kako bi se imigranti/ce i strukturno asimilirali/e, odnosno da će imati jednaku šansu sudjelovati u donošenju odluka ili biti prihvaćeni/e u institucije dominantne grupe. Ovaj model **ne poznaje kulturne različitosti**.

⁵ Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H. & Dasen, P. R. (2002). *Cross-cultural psychology: Research and applications*. New York: Cambridge University Press.

Multikulturalizam je model koji se temelji na **prepoznavanju i poštovanju postojanja različitih grupa unutar jednog društva koje koegzistiraju**, nenasilno i jednakopravno. Taj pluralizam kultura kao društvena vrijednost i cilj zahtijeva da društvo dopusti postojanje multikulturnih zajednica koje mogu živjeti u skladu sa svojim stilom, običajima, jezikom i vrijednostima. Ovaj model s jedne strane osnažuje kulturnu raznolikost, no ujedno preuzima **rizik da zastrani u separatizam ili segregaciju**, budući da je praksa pokazala reciprocitet između jačanja multikulturalizma i fiksiranja, okamenjenosti kultura, odnosno učvršćivanja distance među njima. Također, uključenost u društvo i sudjelovanje komplementarno je kulturnim razlikama. Pravna integracija mjeri se u terminima prava građana, a ne u terminima formalnog statusa državljana. Razvoj tzv. grupnih prava rezultirao je boljim razumijevanjem i poštovanjem različitosti kultura te pozitivnom konotacijom multikulturalizma koji prepoznaje pozitivne vrijednosti u različitosti te prihvaćanjem različitih kultura i poštovanjem njihovih vrijednosti, tradicija i dubokih moralnih različitosti.⁶

Interkulturalizam je model koji se temelji na procesu interkulturalnog dijaloga koji obuhvaća otvorenu razmjenu stavova između individua i grupa različitog etničkog, kulturnog, vjerskog i jezičnog podrijetla i nasljeđa, na temelju međusobnog razumijevanja i poštovanja. On stremlje etici maksimalne tolerancije za individualni izbor i nulte tolerancije za totalitarne i teističke sustave. Ovaj model zahtijeva **konstantan dijalog i kritičko propitivanje integracije i društvene kohezije temeljene na zajedničkim vrijednostima, jednakosti dostojanstva, ali i na percepciji povjerenja, odanosti i predanosti**. Ovaj model kreće od činjenice da se kulture mijenjaju pod različitim utjecajima i zahtijeva interdisciplinarni pristup. Temelji se na **višeslojnim odnosima i pristupima**, kao i shvaćanju da se doseljavanje više ne doživljava kao potpuni prekid s prethodnim načinom i mjestom života ili puko preuzimanje novih obrazaca, običaja i normi.

LITERATURA:

Bužinkić, E. i Kranjec, J. (2012). *Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj. Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo*. Zagreb: Centar za mirovne studije. Dostupno na: www.cms.hr/dokument/181

Bužinkić, E. i Kranjec, J. (2012). *Pregled pravnog i institucionalnog okvira za zaštitu stranaca u Hrvatskoj*. Zagreb: Centar za mirovne studije.

⁶ Benčić i sur. (2005). *Azil u Hrvatskoj – Integracijske prakse*, Centar za mirovne studije.

TKO SU IZBJEGLICE I KOJA SU NJIHOVA PRAVA?

Tea Vidović

Izbjeglice su osobe koje zbog osnovanog straha od proganjanja bježe iz zemlje svog državljanstva te se zbog osnovanog straha ne žele u tu zemlju vratiti niti im ona može pružiti adekvatnu zaštitu. Temelj definiranja izbjeglice leži u pojmu “osnovani strah od proganjanja”, koji je definirala Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine.

“Za utvrđivanje statusa izbjeglice, dakle, važnija je ocjena iskaza podnositelja/ice zahtjeva nego li procjena situacije u zemlji njegova/njena podrijetla. **Elementu straha** – stanju duha i subjektivnom uvjetu – **dodana je kvalifikacija ‘osnovan’**. To podrazumijeva da nije samo stanje duha određene osobe odlučujuće za utvrđivanje statusa izbjeglice već ono mora biti u skladu s objektivnim okolnostima. Pojam ‘osnovani strah’ zbog toga sadrži i subjektivan i objektivni element pa se pri utvrđivanju postojanja osnovanog straha oba elementa moraju uzeti u obzir. Postoje mnogi razlozi koji su prisilni i razumljivi, ali je samo jedan od njih izdvojen i označava izbjeglicu. Izraz ‘zbog osnovanog straha od proganjanja’ – zbog navedenih razloga – ukazuje na određeni motiv i istovremeno čini sve ostale razloge bijega nevažnim za definiciju. On isključuje osobe koje su žrtve gladi ili prirodnih nepogoda, osim u slučaju ako one zbog nekog od ovih razloga također osnovano strahuju od proganjanja. Međutim, ni ovi drugi motivi ne mogu biti potpuno isključeni iz postupka utvrđivanja statusa izbjeglice jer se za pravilno razumijevanje slučaja podnositelja zahtjeva moraju uzeti u obzir sve okolnosti.”⁷

Utvrđivanje okolnosti koje nekoga čine izbjeglicom zadaća je dvaju državnih tijela u Republici Hrvatskoj:

1. u prvom stupnju traženja azila – Ministarstvo unutarnjih poslova, odnosno pravnici/e zaposleni/e u Ministarstvu na poziciji donositelja/ica odluke u slučajevima traženja azila
2. u drugom stupnju traženja azila – Upravni sud, odnosno suci/sutkinje zaposleni/e na Upravnom sudu. U Republici Hrvatskoj postoje četiri Upravna suda: u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu.

Prvi i drugi stupanj traženja azila dva su različita postupka koja nisu međusobno povezana niti se nastavljaju jedan na drugi. Procedura je sljedeća: ako Ministarstvo

⁷ Barberić, J., Vergaš, M. Azil – temeljni propisi UNHCR-a u postupku azila, str. 28.

unutarnjih poslova donese negativnu odluku u postupku traženja azila, odnosno odbije zahtjev za azil, tada tražitelj/ica ima mogućnost žalbe na tu odluku pri Upravnom sudu. Pred Upravnim sudom, tražitelj/ica azila i predstavnik/ca MUP-a (donositelj/ica odluke) su suprotstavljene stranke. U drugom stupnju traženja azila, tražitelj/ica azila ima pravo na besplatnu pravnu pomoć koju pružaju odvjetnici/e s liste za besplatnu pravnu pomoć.

Ne postoji ograničenje traženja azila, što znači da osoba može azil zatražiti beskonačno mnogo puta, no prilikom podnošenja zahtjeva za azil pri MUP-u nužno je imati nove dokaze u slučaju. Takve situacije su se događale u Hrvatskoj te postoje pojedinci/ke kojima je azila odobren u trećem pokušaju traženja azila.

Centar za mirovne studije svakodnevno je u kontaktu s tražiteljima/cama azila koji/e nam se obraćaju za pomoć i podršku. Zahvaljujući toj interakciji, primijetili/e smo da su mnogi/e od njih neinformirani/e o samom postupku traženja azila, da ne razlikuju prvi i drugi stupanj traženja azila niti da znaju koje je činjenice važno iznositi na saslušanjima. Jedna od velikih prepreka jest upravo strah od policije koju izbjeglice uglavnom percipiraju kao represivni mehanizam zbog iskustva iz zemlje porijekla. U nekim se slučajevima događa da tražitelji/ce azila iz zemlje porijekla bježe od osoba u uniformama, a potom ih u zemlji u kojoj traže azil o razlozima bijega ispituju upravo osobe u uniformama. Te činjenice je potrebno imati na umu, no valja spomenuti kako mnogi/e tražitelji/ce azila kažu da za razliku od zemalja poput Grčke – u Hrvatskoj uglavnom imaju pozitivna iskustva s policijom (npr. u Grčkoj ih je policija svaki dan tukla, dok su ih u Hrvatskoj pitali jesu li gladni).

U Hrvatskoj je Zakon o azilu stupio na snagu prvi puta 2004. godine, a prvi je azil odobren 2006. godine tražiteljici iz Sudana koja je bježala iz svoje zemlje zbog problema genitalnog sakaćenja. Od 2004. godine do listopada 2014. godine u Hrvatskoj je azil zatražilo 4.711 osoba, dok je 131 osobi odobrena međunarodna zaštita. Od toga je 71 osobi odobren azil, a 61 osobi supsidijarna zaštita.

Supsidijarna zaštita je oblik zaštite koji se dodjeljuje tražitelju/ici azila onda kada on/a ne ispunjava uvjete za azil, odnosno kada se pretpostavlja da bi se okolnosti u zemlji porijekla s obzirom na iskazani strah od proganjanja mogle u skorijem vremenu promijeniti, pa se stoga tako slučaj nakon nekog vremena revidira i ponovno se razmatraju okolnosti u zemlji porijekla.

Statusi azila i supsidijarne zaštite mogu se u određenim okolnostima poništiti.

Međunarodna zaštita neće se dodijeliti (odnosno poništiti će se ako je već dodijeljena) osobama za koje se ozbiljno sumnja da su počinili, poticali ili na drugi način sudjelovali u izvršenju zločina protiv mira, ratnog zločina, zločina protiv čovječnosti, određenih zločina prije dolaska u RH ili u izvršenju djela koja su u suprotnosti s ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda, te ako predstavljaju opasnost za pravni poredak i nacionalnu sigurnost RH. Također, status se može poništiti kad je stečen na temelju pogrešno predstavljenih ili izostavljenih činjenica, lažnim prikazivanjem bitnih činjenica i okolnosti, korištenjem krivotvorenih isprava i drugih dokumenata.

Status azila i supsidijarne zaštite također u određenom trenutku može i prestati. To se događa kada prestanu okolnosti zbog kojih je određena osoba dobila međunarodnu zaštitu, kad se ta osoba sama stavi pod zaštitu države iz koje je pobjegla ili na drugi način regulira svoj boravak u zemlji – primjerice stjecanjem državljanstva zemlje čiju zaštitu može uživati. Svakako, status se može poništiti ili prestati nakon što nadležno tijelo obavijesti osobu o razlozima te mu/joj omogućiti da se izjasni.

Postupak traženja azila je tajni postupak te je nužno sve podatke iznesene tijekom razmatranja zahtjeva za traženjem azila čuvati. Republika Hrvatska ne smije prilikom razmatranja zahtjeva stupiti u kontakt sa zemljom (predstavnicima institucija) iz koje je tražitelj/ica azila pobjegao/la, već okolnosti u zemlji razmatra informiranjem iz izvješća međunarodnih organizacija poput Human Rights Watcha, UNHCR-a, Amnesty Internationala i drugih.

Kada je osobi dodijeljen azil ili supsidijarna zaštita, ona ima pravo na boravak u Republici Hrvatskoj, smještaj, rad, zdravstvenu zaštitu, školovanje, slobodu vjeroispovijesti i vjerskog odgoja djece, besplatnu pravnu pomoć, socijalnu skrb, spajanje obitelji, održavanje jedinstva obitelji, pomoć pri integraciji u društvo.

Pravo na smještaj osigurava se najviše na dvije godine od izvršenja odluke, a troškove smještaja snosi Ministarstvo socijalne politike i mladih. Period od dvije godine smatra se potrebnim kako bi se izbjeglice integrirale u hrvatsko društvo, a to podrazumijeva učenje hrvatskog jezika, pronalazak posla te samostalnu brigu o sebi i članovima svoje obitelji. Ako izbjeglice u te dvije godine nisu uspjele pronaći posao i tako se brinuti o sebi, imaju pravo na korištenje sustava socijalne skrbi. To u praksi znači da mogu biti zbrinuti u Prihvatilištu za beskućnike, temeljem uputnice Centra za socijalnu skrb.

Unatoč velikom opsegu prava koja su izbjeglicama zajamčena Zakonom o azilu, mnoga od tih prava u praksi su teško ostvariva. Praksa nam je pokazala kako su se pojedinci/ke kojima je među prvima dodijeljen azil morali/e boriti za sva propisana prava te na određen način “probijati led” za sve one koji/e su kasnije došli ili će tek doći. Primjere koje je dobro istaknuti su sljedeći: obroci bez svinjetine u školama, pravo na vlasništvo, pravo na sklapanje braka, pravo na visokoškolsko obrazovanje, pravo na dodatnu nastavu i drugi.

Centar za mirovne studije aktivan je u ovom području upravo iz razloga što želimo biti podrška ljudima koji su u Hrvatskoj izbjeglice te koje institucije vrlo često dehumaniziraju i ne izlaze im u susret. Često ukazujemo na nepravilnosti primijećene na terenu, te smo ove godine izdali izjavu u kojoj smo obuhvatili sva područja unutar kojih se izbjeglice još uvijek susreću s nerazumijevanjem sustava.

IZJAVA CENTRA ZA MIROVNE STUDIJE POVODOM DANA IZBJEGLICA – 20. 6. 2014.⁸

Od stupanja na snagu Zakona o azilu, 1. srpnja 2004. godine, u Republici Hrvatskoj azil je zatražila 4.401 osoba. Od toga je tek 117 njih ostvarilo status izbjeglice, što dobivši status azila, što status supsidijarne zaštite. Prema Zakonu o azilu, izbjeglice imaju pravo na boravak, smještaj, rad, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb i dr. Unatoč zajamčenim pravima, mnoge izbjeglice danas ne ostvaruju brojna od temeljnih prava. Restriktivne politike azila i nevoljkost političkih institucija kontinuirano proizvode otežanu integraciju s kojom se izbjeglice suočavaju u svakodnevnom životu.

OBRAZOVANJE

- *Tečaj hrvatskoga jezika za odrasle izbjeglice nikada nije uspostavljen ili sustavno omogućen.*
- *Pripremna nastava za učenike/ce koji/e ne znaju ili nedostavno znaju hrvatski jezik ne provodi se unatoč postojećem popisu škola u kojima bi se takva nastava trebala provoditi.*
- *Izbjeglice se suočavaju s nizom poteškoća prilikom pokušaja upisa na fakultet ili nastavka studija započetog u zemlji porijekla s obzirom da ih se tretira kao hrvatske državljanke ili kao strance. Pred njih se postavlja zahtjev plaćanja školarine po kriteriju za strance/kinje ili ravnopravne hrvatskim državljanima/kama od kojih se očekuju rezultati državne mature.*
- *Djeca koja nisu hrvatski državljani nemaju pravo na stipendije.*
- *Nije omogućeno besplatno pohađanje osnovne škole odraslima koji ju nisu završili ili nemaju dokaz o završetku iste.*

KOMUNIKACIJA I RAZUMIJEVANJE OKOLINE

- *U svakodnevnoj komunikaciji s institucijama ili prilikom posjeta liječniku, izbjeglicama nije omogućen prijevod.*
- *Unatoč istaknutom zakonskom pravu, informiranje o povijesti, kulturi i društvu nije osigurano.*

KVALIFIKACIJE I TRŽIŠTE RADA

- *Nije razvijen sustav priznavanja obrazovnih kvalifikacija izbjeglica temeljem uvažavanja različitih obrazovnih sustava i standarda kompetencija.*
- *Tržište rada nije dovoljno otvoreno prema zapošljavanju i stručnom usavršavanju izbjeglica. Većina izbjeglica nikada nije imala priliku biti zaposlena u Hrvatskoj.*

STANOVANJE

- *Država nije osigurala kvalitetna stambena rješenja za izbjeglice u prve dvije integracijske godine.*
- *Iznajmljeni stanovi uglavnom nisu odgovarajući, a stanodavci često pokazuju ksenofobne stavove.*
- *Nakon odobrene zaštite, izbjeglice nekada čekaju i po nekoliko mjeseci na stan u Prihvatilištu za tražitelje/ice azila.*

VLASNIŠTVO

- *Izbjeglice s trajnim statusom azila u Hrvatskoj nemaju pravo na vlasništvo, odnosno posjedovanje nekretnina, pokretne imovine i dr.*

⁸ *Izjava se odnosi na stanje zatečeno na terenu do dana 20. lipnja 2014. godine.*

DJECA BEZ PRATNJE RODITELJA ILI SKRBNIKA

- *Djeci bez pratnje nije osiguran odgovarajući smještaj ni tijekom postupka ni nakon odobrenja zaštite. Djeca uglavnom borave u domu za odgoj djece i mladeži koji je primarno namijenjen djeci s poremećajima u ponašanju.*

ZDRAVSTVENA NJEGA

- *Izbjegllice nisu osiguranici HZZO-a unatoč zakonskom pravu na zdravstvenu skrb te stoga liječnici odbijaju primati izbjeglice kao pacijente.*
- *Ne provodi se inicijalni zdravstveni pregled za tražitelje/ice azila od 1. 2. 2014. godine u Prihvatilištu za tražitelje/ice azila.*
- *Nikada nisu sustavno razvijeni psihosocijalni i rehabilitacijski programi za brigu o mentalnom zdravlju, a osobito za izbjeglice s traumom.*

ULOGA MINISTARSTAVA U INTEGRACIJI

- *Većina ministarstava nikada nije imenovala odgovorne djelatnike za integraciju niti se uključila u integraciju izbjeglica s obzirom na nadležne resore (obrazovanje, kultura, socijalna pitanja i dr.).*
- *Ministarstva ne odgovaraju na pismena i usmena upozorenja tražitelja/ica azila i organizacija za ljudska prava oko alarmantnih pitanja koja se tiču zdravlja, novčane pomoći, socijalne skrbi i dr.*
- *Već mjesecima nije imenovan voditelj Prihvatilišta za tražitelje azila u zagrebačkom naselju Dugave.*

POSTUPAK ZA AZIL

- *Trajanje postupka za azil traje dugo. Izbjegllice, poput onih iz Sirije kojima je život ugrožen teškim ratnim stanjem, čekaju na rješenja i više od pola godine te mnogi s obzirom na neizvjesnost postupka napuštaju Hrvatsku.*
- *Suprotno zakonskim odredbama, novčana pomoć za vrijeme trajanja postupka traženja azila nije omogućena svima ni redovito.*

DETENCIJA TRAZITELJA/ICA AZILA

- *Suprotno međunarodnim konvencijama i zakonskim odredbama, i dalje se tražitelje/ice azila drži pritvorene u Prihvatnom centru za strance u Ježevu.*

Pitanje o potrebama izbjeglica trebaju si postaviti sve organizacije civilnog društva koje u svoje aktivnosti planiraju uključiti rad s izbjeglicama. Važno je to pitanje postaviti sebi, ali i izbjeglicama. Važno je čuti osobe s kojima radite i surađujete te putem planiranih aktivnosti uvažiti njihove potrebe kako bi suradnja bila obostrano zadovoljavajuća.

ZAŠTITA SEBE U RADU S RANJIVIM SKUPINAMA

Zdenka Pantić i
Emina Bužinkić

Aktivisti/kinje, volonteri/ke i stručnjaci/kinje iz pomagačkih struka radeći u polju zaštite ljudskih prava ranjivih skupina nerijetko se suočavaju i izlažu psihološkim posljedicama rada s traumatiziranim osobama. Često su pomagači/ce (mladi) ljudi čvrstog uvjerenja u smisao onoga što rade, spremni/e na napore ispravljanja nepravdi, i to često izvan granica svojih mogućnosti. Osim suočavanja i “usisavanja” ljudskih trauma, pomagači/ce su suočeni/e s:

- rješavanjem velikog broja problema, često jednoličnih i bez zadovoljavajućeg rješenja, što otežava njihov rad
- okruženi/e su velikim brojem osoba kojima je potrebna stalna i intenzivna pomoć jer se nalaze trajno u velikoj nevolji
- posrijedi je i trajno emocionalno iscrpljivanje zbog stalne svijesti o velikim potrebama ranjivih pojedinaca i grupa te su potencijalno izloženi/e i verbalnim i fizičkim prijetnjama, osobito ako se rješenje problema ne nazire.

Osim toga, sličnost iskustva pomagača/ica s traumatskim iskustvima klijenata/ica može pokrenuti neke traumatske reakcije kod pomagača/ica. Uz opće poteškoće u radu s traumatiziranim, **aktivisti/kinje i volonteri/ke u organizacijama civilnog društva rade s problemima koji su u društvu često predmet negiranja i zavjere šutnje, najčešće nemaju podršku javnosti, nego je upravo smisao njihova rada ukazivanje na nepravdu i potrebu njenog ispravljanja** (Pantić, 2012: str. 289-305).⁹ Sami/e aktivisti/kinje i volonteri/ke u pravilu nisu trenirani/e za rad s traumom i nisu svjesni/e njezinih posljedica, a njihove organizacije nemaju mjere za čuvanje mentalnog zdravlja kao redovni dio svog rada. Naprotiv, motivacija i vrijednosti u koje aktivisti/kinje vjeruju upravo idu za time da se maksimalno založe u svojim nastojanjima, što može povećati rizik za ugrožavanje njihovog mentalnog zdravlja i dobrobiti. Tako, primjerice, ideja traženja pomoći u razumijevanju vlastitih reakcija na traumatski materijal kojemu su izloženi/e može čak biti smatrana slabošću! Međutim, u pomagačkom radu svi/e se mijenjamo i to može biti u pozitivnom, kao i u negativnom smislu. To su prirodne reakcije na izloženost traumatskom materijalu. O ovome se premalo govori, a pri odluci o radu s teško traumatiziranim osobito je važno znati kako trauma ima transformativni učinak na pomagače/ice.

⁹ Iskustva Rehabilitacijskog centra za stres i traumu, RTC Zagreb u kojemu je i jedna od autorica angažirana.

TRAUMA I POSLJEDICE TRAUME

Psihološka trauma je doživljaj (osobno iskustvo, prisustvo ili suočenje) izravne ili potencijalne smrtne opasnosti, ranjavanja ili ugroženosti osobnog ili tuđeg fizičkog integriteta, a zbog čega se javio intenzivan strah, osjećaj bespomoćnosti ili užasnutosti (DSM-IV: 209). Posljedice mogu biti na fiziološkom, psihosocijalnom i obiteljskom planu. Jedna od najčešćih posljedica je PTSP, kada osoba osjeća strah, bespomoćnost, ljutnju, mržnju, poremećaje spavanja, promjene u pamćenju, pojačanu pobuđenost, poteškoće koncentracije, ponavljano doživljavanje traumatskih događaja, izbjegavanje podsjećanja na traumu, povlačenje, ali isto tako postoji i niz drugih psiholoških i psihijatrijskih posljedica (depresivnost, tjeskoba, zloupotreba supstanci i dr.). Također se mijenjaju uobičajeni načini percepcije i razumijevanja sebe i okoline te svijeta. Trauma je uvijek gubitak, ona uključuje različite ljudske i materijalne gubitke, ali i gubitak osjećaja sebe, gubitak osjećaja smisla i nade te povjerenja u druge...

PSIHOLOŠKE REAKCIJE POMAGAČA/ICA

Rad s ljudima pripada u skupinu stresnih zanimanja, a to je osobito izraženo u radu s osobama koje imaju psihološke traume (progoni, mučenje, pritvaranje, zatvaranje, gubici bliskih osoba, rizična putovanja izbjeglica, neizvjesnost ishoda i iščekivanje pravde, a najčešće uz to klijenti/ce pripadaju i ranjivim skupinama kao što su stariji, marginalizirani, žene, pripadnici manjinskih grupa, osiromašeni). **Pomaganje psihotraumatiziranim osobama izaziva snažne emocionalne reakcije.** Pri tome i sami/e pomagači/ce mogu biti žrtve traume ili možda potječu iz obitelji s takvim iskustvima. Upravo usmjerenost na druge ljude putem bliskog, osobnog kontakta i suosjećanja s ciljem pružanja pomoći u životnim poteškoćama, kao i borba za njihova prava utječu na one koji nastoje pomoći. Tako Lansen (1994.) navodi sljedeće moguće osjećaje i ponašanja u kontaktu profesionalca sa žrtvom: spontano nagonsko reagiranje koje dovodi do neprimjerenih postupaka, izbjegavanje postavljanja određenih pitanja, neprimjećivanje važnosti izjava žrtve traume te davanje primjedbi s negativnim prizvukom. Nedugo nakon susreta sa žrtvama mogući su sljedeći osjećaji:

- istraživaču/pomagaču može biti teško ostaviti priču po strani
- neko vrijeme neće biti sposoban/a koncentrirati se na druge stvari
- ima osjećaj privremene nemogućnosti socijalnih kontakata
- moguća je izražena potreba da podijeli priču s nekim drugim
- moguć je osjećaj zbnjenosti, umora, nesigurnosti
- moguće su noćne more i namećuća sjećanja na priču o nasilju
- moguća pojava reakcija straha.

Nadalje, kao dugotrajne posljedice pomagač/ica (aktivist/kinja, volonter/ka) je u iskušenju da postane indolentan/a (npr. ne ispunjava svoje radne obveze), ima predrasude prema određenim žrtvama (postavljajući (si) razna pitanja, stavljajući

visoku razinu odgovornosti na žrtve traume), drži osobu s ozbiljnim problemima po strani, osjeća nemoć da pomogne, ne uspijeva pomoći, ne konzultira kolege/ice (osami se), mijenja se u odnosu prema sebi i drugima. Često je i unatoč dobrim namjerama moguća pojava konflikta lojalnosti; npr. volonter/ka i ispitivana osoba ili osoba kojoj se pomaže različitih su uvjerenja, obje strane u kontaktu mogu biti žrtve, jedna od tih dviju osoba u konkretnoj situaciji “pripada” agresorskoj, a druga grupi koja je žrtva, iskustvo susreta s traumom, drugim/različitim, utječe na razvoj identiteta pomagača/ice. Često si pomagači/ce postavljaju i pitanje smisla u susretu s nerješivošću ozbiljnih životnih situacija onima kojima pomažu. Najčešći nepovoljni ishodi rada s teškim traumatskim materijalom su **sagorijevanje i sekundarna traumatizacija**.

U našem radu s izbjeglicama suočavali smo se s manje i više ozbiljnim reakcijama na rad s traumatiziranim osobama, kako kod samih stručnjaka/kinja i volontera/ki u organizaciji, tako i kod suradnika/ca angažiranih u tom polju. Primjeri sagorijevanja i sekundarne traumatizacije bili su česti, no vrlo često ih nismo prepoznavali na vrijeme i organizirali pravovremenu organizacijsku i stručnu podršku.¹⁰

Sagorijevanje je reakcija organizma u kojoj čovjek gubi osjećaj za posao i ljude s kojima treba raditi, nema više osjećaja za druge i predanost potrebnu za rad s drugim osobama, što je suština njihovog posla. Kod sagorijevanja ključan je osjećaj besmisla posla koji se radi, a ne razina opterećenosti. Ako se proces ne prepozna na vrijeme, može završiti ozbiljno poremećenim mentalnim i tjelesnim zdravljem. Kod sagorijevanja dolazi do promjena u odnosu prema klijentu pa primjećujemo sljedeće: udaljavanje i odbojnost/gnušanje, sumnjičavost i cinizam. Promjene u radu koje se zamjećuju su veća krutost, otpor prema promjenama i manjak kreativnosti, osjećaj smanjenja radnog kapaciteta te opterećenje osjećajem nekompetentnosti i tjeskobe da će kolege otkriti “činjenicu da sam beskoristan/na”. U prevenciji sagorijevanja važno je brinuti o tome kakvi su radni resursi, uvjeti rada i organizacija posla. Procjena rizika sagorijevanja na radu s obzirom na uvjete i organizaciju rada moguća je putem sljedećih koraka (Sjolund, 2007: 306):

1. istražiti obim stalnih kontakata, opterećenje poslom i brojem slučajeva
2. detektirati nejasne ciljeve u poslu
3. detektirati nejasne uloge i očekivanja od voditelja/ica i članova/ica organizacije
4. procijeniti kontaminaciju zbog povezanosti sa slučajem
5. ocijeniti kakve su mogućnosti osobnog razvoja
6. osvijestiti kako će negativna spirala iscrpljenosti uzrokovati osjećaj gubitka smisla u poslu
7. tipični psihosomatski simptomi su: glavobolja, gubitak sna, apetita, umor, probavne poteškoće, povišen tlak
8. emocionalni simptomi: depresivnost, razdražljivost, tjeskoba, osjećaj krivnje, bespomoćnost).

¹⁰ Iskustva Centra za mirovne studije u kojemu je angažirana druga su-autorica.

Mjere prevencije koje možemo i trebamo poduzeti su prepoznavanje znakova sagorijevanja i identifikacije uzroka, posjet liječniku kod pojave tjelesnih problema, spavanje i pravilna prehrana, a kod problema mentalnog zdravlja valja usvajati vještine nošenja sa stresom (mišićna relaksacija, imaginacija, pozitivni stavovi prema sebi (razumijevanje vlastitih slabosti i snage), pratiti depresivnost, dobro upravljati vremenom, postavljati realne ciljeve, pratiti nezadovoljstvo poslom i možda promijeniti posao) i poštovati povjerljivost. Kod uvođenja preventivnih mjera treba imati na umu način rada pojedine organizacije, organizacijske potrebe te njenu posebnu kulturu i vrijednosti.

Sekundarna traumatizacija je profesionalna poteškoća, neizbježna posljedica bliskog odnosa s traumatiziranom osobom (profesionalnog, obiteljskog). Rad s traumatiziranima utječe na identitet terapeuta/pomagača/volontera/aktivista, ostavlja kratkotrajne i/ili dugotrajne posljedice na njihov privatni život i rad, utječe na njegov/njezin svjetonazor, psihološke potrebe, stavove i sustav sjećanja. Termin se upotrebljava kako bi se ukazalo da drugi ljudi koji dolaze u bliski kontakt sa žrtvom traume mogu doživjeti znatan emocionalni poremećaj i s vremenom mogu postati i sami indirektnom žrtvom traume (Sjolund, 2007: 305). Pri tome se pojave simptomi PTSP-a ili njima slični: poteškoće spavanja, koncentracije, simptomi depresije, tendencija povlačenja, tjeskobni osjećaji, noćne more i namećuća sjećanja, utjecaj na doživljaj sebe i drugih, poljuljan ili promijenjen pogled na svijet, svakodnevni životni problemi postaju manje zanimljivi, smanjen osjećaj povezanosti s najbližima, osjećaj krivnje zbog boljih životnih okolnosti nego što su žrtvine, osjećaj srama pomagača/ice kao indirektnog/e svjedoka/inje zlostavljanja i drugi. Tako misli, osjećaji i ponašanja pomagača/ice mogu biti istovrsni s onima koji očituju traumatizirane osobe s kojima rade, izazvani iskustvima klijenta/ice ili se mogu prenositi s traumatizirane osobe na pomagača/icu, a utječu na njihov privatni i profesionalni život. Ne radi se o tome da klijenti “nešto urade” pomagaču/ici; simptomi slični primarno traumatiziranoj osobi koji se mogu pojaviti i kod pomagača/ice su ljudska **posljedica suočavanja i saznanja o realnosti traume**. Suočavanje sa zlom koje ljudi mogu učiniti jedni drugima (kao i kumulativni efekt od niza pojedinačnih slučajeva) može biti poražavajuće, preplavljujuće iskustvo za pomagača/icu koje dovodi u pitanje osjećaj kontrole nad svojim vlastitim životom. Upravo suosjećanje – otvorenost i empatija koja je nužna u radu s traumatiziranim, nesretnim, obespravljenim ljudima kako bi im se pomoglo (zadobilo povjerenje, pružila podrška, pomoglo u ostvarivanju prava i dr.) – mijenja pomagača/icu i istovremeno ga/ju čini ranjivim/om. Zbog svega iznesenog, smatra se da je sekundarna traumatizacija neizbježan odgovor na masivnu izloženost traumatskom materijalu. U psihoterapiji proces liječenja primarne i sekundarne žrtve je isprepleten i u mnogim vidovima paralelan proces: pomagač/ica predstavlja resurs za primarno traumatiziranu osobu te oporavak primarno traumatizirane osobe istovremeno pozitivno utječe na sekundarno traumatiziranog/u pomagača/icu. Pojavu sekundarne traumatizacije u radu treba nastojati prevenirati organizacijom rada, brigom o suradnicima/ama i njegovanjem atmosfere povjerenja. Ako/kada se ona pojavi, vjerujemo kako se simptomi mogu ublažiti osjećajem da se nešto čini za ugrožene skupine, pomacima u rješavanju njihovih problema (pa čak i malim i sporim), kao i mjerama profesionalne podrške.

BRIGA O MENTALNOM ZDRAVLJU AKTIVISTA I VOLONTERA

U prevenciji problema mentalnog zdravlja, odnosno uspostavljajući brigu o mentalnom zdravlju i dobrobiti pomagača/ice, prije svega je važna **dobra organizacija rada i dobra organizacijska klima, kontrola nad radnim zadacima i pristup informacijama, timski rad, podrška među suradnicima, kao i osjećaj podrške od odgovornih osoba.**

To traži od voditelja/ica timova da:

- razvijaju radnu kulturu gdje će svatko biti tretiran s poštovanjem, a pojave poput zlostavljanja i uznemiravanja nisu tolerirane
- razvijaju kulturu koja ohrabruje otvoreno i iskreno komuniciranje, a podrška i uzajamno poštovanje su norma ponašanja; ohrabruju klimu u kojoj osoblje zna da je u redu govoriti o mentalnom zdravlju i da je sigurno da će, ako govore o stanju svog mentalnog zdravlja, pripomoći da se smanji stigma koja se oko toga stvara ili postoji. Ovo također omogućuje zaposleniku/ici da voditelju/ici tima kaže ako treba bilo kavu prilagodbu u radnom procesu, koja bi mu pomogla da bolje obavlja svoj posao
- daju zaposlenicima/cama kontrolu nad njihovim poslom, poznato je da manjak kontrole povećava stres
- osiguraju da osoblje nije preopterećeno
- osiguraju mogućnost rada u fleksibilnoj satnici, tako da zaposlenici/ce mogu uravnotežiti zahtjeve koje na njih postavlja privatni život i zahtjeve na poslu
- provjeravaju fizičke značajke radne sredine i eliminiraju stresore kao što su npr. treperava rasvjeta. (V. Božičević: 273)

Maslach (2011.) navodi da djelotvoran pristup prevenciji sagorijevanja uključuju tri aspekta: razvijanje posvećenosti poslu (building engagement), redovite organizacijske procjene i rano prepoznavanje znakova sagorijevanja. Kao što pokazuje Prilog A, pretpostavke za razvoj posvećenosti poslu podrazumijevaju uspostavu ravnoteže između stručnjaka/kinje i radnog okruženja putem razumnog radnog opterećenja i smislenih radnih zadataka za koje je stručnjak/kinja kompetentan/a, mogućnost izbora u obnašanju posla i kontrolu radnog procesa, priznanje i nagrađivanje postignuća, podržavajuću radnu klimu i zajedništvo, pravednost i poštovanje djelatnika te jasne organizacijske vrednote. Posvećenost poslu predstavlja pozitivnu suprotnost sagorijevanju i očituje se u energiji nasuprot iscrpljenosti, uključenosti nasuprot cinizmu, djelotvornosti nasuprot nedjelotvornosti te je medijator niza dobrih ishoda kako za stručnjaka/kinju, tako i za klijente/ice i radno okruženje (M. Ajduković: 467).

Osim toga, preporučuju se: **psihoedukacija** (o posljedicama traume i mjerama prevencije), **tehnike relaksacije**, tzv. **debriefing** (svrha je redukcija moguće psihološke štete putem informiranja i omogućavanja da osobe iz tima govore o doživljenom stresnom/traumatskom iskustvu (Van der Kolk, 1996: 425-475), **supervizija** (stručno vođena supervizija rada kao vid podrške i prevencije (Ajduković, Cajvert, 2001: 15) te **pomoć stručnjaka/kinje** za mentalno zdravlje (kada je to potrebno). Kao što postoji potencijal za razvoj psiholoških i tjelesnih poteškoća kao odgovor na traumu, ljudi također imaju svoj **potencijal da se dobro nose s teškim iskustvima, tzv. "otpornost"**. To ne znači da oni ne osjećaju nelagodu, poteškoće ili patnju u susretu s traumom i nepravdom (Pantić, 2009). Dobro educiran/a i podržavan/a pomagač/ica bit će dovoljno osjetljiv/a za ranjive pojedince i skupine s kojima radi, sposoban/a ostvariti povjerenje, znat će brinuti o tome da ih ne povrijedi, kao i kako brinuti o svom mentalnom zdravlju. Briga o mentalnom zdravlju aktivista/kinje **nužnost je i etička obaveza i prema korisnicima/ama**. Potrebno je da ona postane standard u radu, a ne sporadična aktivnost.

LITERATURA:

- Ajduković, M., Cajvert, Lj. (2001). *Supervizija u psihosocijalnom radu.*
- Božičević, V., Brlas, S., Gulin, M. (2012). *Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja.*
- Dijagnostički kriteriji iz DSM-IV (1999).* Naklada "Slap", Jastrebarsko
- Lansen, J. (1994). *IRCT Copenhagen: Predavanje na edukaciji o torturi*
- Pantić, Z. (2009). *Istraživanje otpornosti – izlaganje na konferenciji ESTSS, Dubrovnik*
- Pantić, Z. (2012). *Psihosocijalne intervencije prema civilnim žrtvama rata i njihovim obiteljima u Brlas, S. i dr. Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja – Priručnik za psihološku djelatnost u zaštiti i promicanju mentalnog zdravlja. Zavod za javno zdravstvo Sveti Rok.*
- Pantić, Z. (2011). *ICT Zagreb, izlaganje na konferenciji: Approaching and empowering torture victims/witnesses on war crime trials: experiences and challenges, 19. - 20. 2011., Brussels, IRCT European alliance meeting*
- Sjolund, B. H. (2007). *ICT Field Manual on Rehabilitation. ICT Copenhagen*
- Van der Kolk, A. (1996). *Traumatic Stress: The Effects of Overwhelming Experience on Mind, Body, and Society. New York: Guilford Press.*

**DOSADAŠNJA ISKUSTVA
INTERKULTURALNE PRAKSE –
SURADNJA S IZBJEGLICAMA**

KOORDINACIJA ZA INTEGRACIJU – SURADNJA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

Tea Vidović

Civilno društvo Hrvatske predstavljaju građani i građanke koji žive u Hrvatskoj, a koji su aktivno zainteresirani za društveno djelovanje. Građani/ke se tako mogu angažirati individualno ili grupno. U grupne civilne inicijative građani/ke se najčešće okupljaju kada ih zanima isti društveni problem ili pojava. U Hrvatskoj postoji mnogo organizacija civilnog društva koje su okupljene oko različitih tema: okoliš, ljudska prava, prava životinja itd. Organizacije civilnog društva nisu dio vladinih institucija, no zbog želje da se određene stvari u društvu promijene na bolje, oni surađuju s vladinim institucijama. Organizacije civilnog društva vrlo često u svoj rad uključuju volontere/ke. Volonteri/ke su građani/ke koji/e su angažirani/e oko nekog područja djelovanja bez primanja novčane naknade za svoj rad. Sve što volonteri/ke rade odvija se u njihovo slobodno vrijeme i iz njihove vlastite motivacije. Centar za mirovne studije (CMS) 2011. godine osnovao je Koordinaciju za integraciju u kojoj je okupio organizacije civilnog društva koje imaju kapacitete za pružanje različitih socijalnih usluga azilantima/cama, tražiteljima/cama azila i strancima/kinjama pod supsidijarnom zaštitom. Cilj Koordinacije je uspostava mreže budućih pružatelja socijalnih usluga za tražitelje/ice azila, azilante/ice i strance/kinje pod supsidijarnom zaštitom.

Svaka članica koordinacije bavi se nekim drugim područjem, odnosno temom. Koordinacija je otvorena za pristupanje novih članica te se njihov broj iz godine u godinu povećava. Trenutno, članice koordinacije su sljedeće organizacije: Hrvatski crveni križ (HCK), Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), Hrvatski pravni centar (HPC), Udruga za promicanje prava i socijalizacije djece i mladih IZAZOV, Mreža mladih hrvatske (MMH), Centar za unapređenje profesionalnog rada s mladima (STATUS M), Centar za edukaciju i savjetovanje ISKRA, Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI), Centar za seksualna prava ŽENSKA SOBA, Udruga za promicanje i zaštitu ženskih ljudskih prava B.a.B.e., Centar za mirovne studije (CMS), Fantastično dobra institucija (FADE IN), Queer-feministička i antifašistička udruga ZAGREB PRIDE, Centar za nove inicijative (CNI), Društvo za psihološku pomoć (DPP), Kuća ljudskih prava (KLJP), Koordinacija udruga za djecu (KUD), Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO), NESST Croatia, Cluster za eko-društveni razvoj i inovacije (CEDRA), Autonomni kulturni centar ATTACK! te pojedinci/ke zainteresirani/e za integraciju izbjeglica – socijalni radnici/e, umjetnici/e, novinari/ke.

ORGANIZACIJA**KONTAKT****HCK - HRVATSKI CRVENI KRIŽ
(ODJEL ZA AZIL I MIGRACIJE)**

Kontakt-osoba: Maja Kadoić

Dubravkin trg 11
Tel: +385 1 6185 444
Mob: +385 99 2496 705

**UNHCR - URED VISOKOG POVJERENIKA
UJEDINJENIH NARODA ZA IZBJEGLICE**

Kontakt-osoba: Borka Vukelić

Radnička cesta 41/7
10 000 Zagreb
Tel. +385 1 3713 555

HPC - HRVATSKI PRAVNI CENTAR

Kontakt-osobe: Lana Tučkorić, Tatjana Holjevac

Andrije Hebranga 21
10 000 Zagreb
Tel: +385 1 4854 934

**IZAZOV - UDRUGA ZA PROMICANJE PRAVA
I SOCIJALIZACIJE DJECE I MLADIH**

Kontakt-osoba: Spomenka Oblak

A. G. Matoša 64
44 320 Kutina
Tel: +385 44 681 333
Mob: +385 98 750 248,
+385 98 886 283

MMH - MREŽA MLADIH HRVATSKE

Kontakt-osoba: Monika Rajković

Vladimira Nazora 22
10 000 Zagreb
Tel: + 385 1 4573 937

KLJP - KUĆA LJUDSKIH PRAVA

Kontakt-osoba: Milana Romić

Selska cesta 112 c
10 000 Zagreb
Tel: +385 1 6413 710

CNI - CENTAR ZA NOVE INICIJATIVE

Kontakt-osoba: Lovorka Marinović

Iblerov trg 9
10 000 Zagreb
Tel: +385 98 384 655

AKTIVNOSTI

- Pomoć u učenju, kupnji knjiga, odjeće, hrane, lijekova, učlanjenju u knjižnice, klubove, novcu za putne troškove, opremi stana; pučka kuhinja, besplatan prijevoz...
 - Suradnja s gradskim društvima Crvenog križa (npr. Kutina, Bjelovar)
 - Uključivanje djece i žena
-

- Direktna pomoć – pokrivanje iz fonda (npr. plaćanje privremenog boravka i sl.)
 - Potpora HPC, HCK i CMS projektima – pravna, psiho-socijalna i pomoć u integraciji
-

- Pravna pomoć azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom, po potrebi i na njihov zahtjev
 - Uključivanje azilanata i osoba pod supsidijarnom zaštitom u program psihološkog savjetovanja u okviru projekta “Zaštita žrtava mučenja među ranjivim skupinama migranata/ica”
-

- Kreativne radionice i aktivnosti u javnosti s djecom i ženama (populacija djece mlađe od 5 godina s roditeljima, redovni korisnici od 5 do 18 godina, otvoreno i za starije mlade)
-

- Edukacija za mlade s manje mogućnosti (treninzi i radionice)
 - Uključivanje mladih u rad organizacija mladih u cijeloj Hrvatskoj
-

- Pravna pomoć žrtvama kršenja ljudskih prava
 - Mogućnost korištenja knjižnice
 - Mogućnost korištenja dvorane KLJP za sastanke i edukacije
-

- Fokus rada: djeca bez pratnje u sustavu azila i migraciji
 - Edukacija i istraživanje
-

ORGANIZACIJA**KONTAKT****ISKRA - CENTAR ZA EDUKACIJU I SAVJETOVANJE**

Kontakt-osoba: Željka Mazzi

Krešimira Kovačevića 4

10 360 Zagreb

Mob: +385 98 322 289

**CESI - CENTAR ZA EDUKACIJU,
SAVJETOVANJE I ISTRAŽIVANJE**

Kontakt-osoba: Nataša Bijelić

Nova cesta 4

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 2422 800

ŽENSKA SOBA - CENTAR ZA SEKSUALNA PRAVA

Kontakt-osoba: Paula Zore

Maksimirska cesta 51 A

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 6119 174

**B.A.B.E. – BUDI AKTIVNA. BUDI EMANCIPIRAN.
UDRUGA ZA PROMICANJE I ZAŠTITU ŽENSKIH
LJUDSKIH PRAVA**

Kontakt-osoba: Senka Sekulić-Rebić

Selska cesta 112 A

10 000 Zagreb

Tel. +385 1 4663 666

CMS - CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

Kontakt-osoba: Tea Vidović

Selska cesta 112 A

10 000 Zagreb

Tel. +385 1 4820 098

FADE IN - FANTASTIČNO DOBRA INSTITUCIJA

Kontakt-osoba: Martina Globočnik

Nova Ves 18, 2. kat

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 4667 817

AKTIVNOSTI

- Psiho-socijalni rad s djecom i roditeljima
 - Populacija: djeca 3-7 i 7-12, rad Kluba mladih, radionice za roditelje
 - Savjetovalište (od jeseni): nezaposlene žene, osobe s invaliditetom
 - Supervizija
-

- Rad s mladima i ženama
 - Edukativne aktivnosti i informiranje (prevencija nasilja u vezama, seksualna i reproduktivna prava i zdravlje)
 - Rad na osnaživanju žena za zapošljavanje i aktivno sudjelovanje u društvu
-

- Medicinsko, pravno i psihološko savjetovanje, podrška i priprema za sudski proces za osobe koje su preživjele seksualno nasilje i članove/ice njihovih obitelji
 - Informiranje o seksualnom zdravlju i seksualnim pravima
 - Prevencija seksualnog uznemiravanja među mladima putem edukativnih aktivnosti
-

- Rodna ravnopravnost
 - Prevencija i suzbijanje svih oblika rodno uvjetovanog nasilja
 - Pružanje egzistencijalne zaštite i psihosocijalne podrške ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci u Vukovarsko-srijemskoj županiji
-

- Podrška izbjeglicama i strancima u integraciji
 - Pravna pomoć za izbjeglice i strance
 - Interkulturalne radionice
 - Javno zagovaranje u području azila i migracija
-

- platforma za mlade autore s afinitetom prema angažiranom filmu i videu
 - produkcija dokumentarnih serija i filmova
 - edukacija o angažiranim filmovima
-

ORGANIZACIJA**KONTAKT****ZAGREB PRIDE - QUEER-FEMINISTIČKA I
ANTIFAŠISTIČKA UDRUGA**

Kontakt-osoba: Daniel Martinović

Pierottijeva 11 (klub Medika)

10 000 Zagreb

Tel: +385 95 9021 445

**STATUS M - CENTAR ZA UNAPREĐENJE
PROFESIONALNOG RADA S MLADIMA**

Kontakt-osoba: Natko Gereš

Petrova 69

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 2300 447

Mob: +385 98 1838 781

KUD – KOORDINACIJA UDRUGA ZA DJECU

Kontakt-osoba: Krešimir Makvić

Prilaz Gjure Deželića 30,

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 4846 306

**IRMO - INSTITUT ZA RAZVOJ I
MEĐUNARODNE ODNOSI**

Kontakt-osoba: Senada Šelo-Šabić

Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2

P.P. 303, 10 000 Zagreb

Tel: +385 1 4877 460

NESST CROATIA

Kontakt-osoba: Andreja Rosandić

Jurja Neidhardta 4

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 3022 703

**CEDRA - CLUSTER ZA EKO-DRUŠTVENI
RAZVOJ I INOVACIJE**

Kontakt-osoba: Vera Djokaj

Vlaška 40

10 000 Zagreb

Tel: +385 91 1557 717

ATTACK! - AUTONOMNI KULTURNI CENTAR

Kontakt-osoba: Sanja Burlović

Pierottijeva 11 (klub Medika)

10 000 Zagreb

Tel: +385 1 6197 223

AKTIVNOSTI

- Pomoću edukacije, istraživanja, javnog zagovaranja, osnaživanja i direktne akcije Zagreb Pride bori se za LGBTIQ osobe i zajednicu, nenormativne obitelji i društvo u cjelini te radi na dokidanju svih oblika diskriminacije uz punu promociju, poštovanje i zaštitu ljudskih prava.
-
- Uključenje muškaraca i mladića u stvaranje društva temeljenog na ravnopravnosti
 - Podizanje svijesti javnosti o važnosti podrške i pozitivnih uzora ličnosti mladima
 - Naglasak u izradi strategija i planova djelovanja na posebnosti rada s mladićima i potencijala koji isti predstavlja
-
- Koordinacija udruga za djecu zagovara i promiče interese i dobrobit djece, rukovodeći se načelima tolerancije, razumijevanja te poštovanja njihovih prava i potreba. Cilj je kreiranje društva u kojem će sva dječja prava biti djelotvorno zaštićena u skladu s Konvencijom o pravima djeteta te ustrajno djelovanje na osiguranju što kvalitetnijeg života sve djece, posebice one koja su zbog bilo kojeg razloga socijalno deprivirana ili marginalizirana.
-
- Istraživanje u području azila i migracija
 - Objavljivanje znanstvenih tekstova u području azila i migracija
-
- Savjetovanje u razvoju društveno poduzetničkih ideja
 - Kreiranje poslovnih planova
-
- Savjetovanje pri osnivanju društvenih kooperativa – zadruge
 - Edukacija
-
- Organiziranje kulturnog sadržaja: koncerti, izložbe, razgovori
 - Uključivanje izbjeglica u kulturne programe kluba
 - Interkulturalne aktivnosti koje potiču integraciju izbjeglica
-

Koordinacija za integraciju neformalna je mreža organizacija civilnog društva koja se okuplja četiri puta godišnje. Osnovao ju je Centar za mirovne studije, uz podršku UNHCR-a koji organizira sastanke i aktivnosti vezane uz rad same Koordinacije. Članice Koordinacije surađuju i zajednički osmišljavaju aktivnosti koje potiču i doprinose integraciji izbjeglica u hrvatsko društvo, ali i propituje integracijske prakse koje se provode u hrvatskom društvu. Godine 2014. Koordinacija za integraciju prvi je put organizirala niz zajedničkih aktivnosti povodom proslave Svjetskog dana izbjeglica (koji se obilježava 20. lipnja) – TJEDAN IZBJEGLICAMA!

TJEDAN IZBJEGLICAMA

Koordinacija organizacija civilnog društva za integraciju izbjeglica u hrvatsko društvo povodom obilježavanja Svjetskog dana izbjeglica (20. lipnja) organizira razne aktivnosti objedinjene u TJEDNU IZBJEGLICAMA.

Autor fotografije: Dag Oršić.

Ovim aktivnostima želimo naglasiti važnost integracije izbjeglica i ravnopravnog položaja svih članova hrvatskog društva. Pripremili smo razne aktivnosti u kojima će sudjelovati umjetnici, volonteri, izbjeglice, stručnjaci i mnogi drugi. Dođite crtati, plesati, planinariti, gledati filmove i fotografije, okusiti hranu iz dalekih krajeva itd. Svi programi su otvoreni za javnost. Za dodatne informacije obratite se organizatorima.

ČETVRTAK 12. 6. 2014.

18:00 - knjižnica Dugave, ulica Svetog Mateja 7

Otvaranje izložbe likovnih radova tražitelja azila (izložba će biti otvorena 3 tjedna), paralelno s izložbom odvijat će se kreativna radionica transfera za tražitelje azila i djecu iz oš Fran Galović

organizator: Hrvatski crveni križ

PETAK 13. 6. 2014.

18:00 - dvorište Medike, Pierottijeva 11

Oslikavanje platna graffiti metodom, uz otvaranje izložbe likovnih radova tražitelja azila

Organizator: AKC ATTACK i IZAZOV

20:00 - klub Attack, Medika, Pierottijeva 11

Koncert etno benda Drvored. Kao predgrupa nastupa bubnjarski kolektiv tražitelja azila.

Organizator: AKC ATTACK i volonterke CMS-a

SUBOTA 14. 6. 2014.

08:00 - Pohod na Medvednicu (polazak ispred tunela)

2 700 koraka po Medvednici za 2 700 000 sirijskih izbjeglica

Organizator: Hrvatski pravni centar, Pravna klinika Sveučilišta u Zagrebu (Grupa za pomoć tražiteljima azila i strancima) i UNHCR

PONEDJELJAK 16. 6. 2014.

18:30 - Knjižnica/infoshop Pippilotta, Medika, Pierrotijeva 11

Projekcije filmova i reportaža tematike azil i migracija

Organizator: FADE IN i ATTACK

20:00 - Galerija Siva, Medika, Pierrotijeva 11

Otvaranje izložbe fotografija nastalih u sklopu foto-radionice za tražitelje azila

Organizator: AKC ATTACK

UTORAK 17. 6. 2014.

09:30 - 14:00, Sabor RH

Konferencija o integraciji, uz panel o zapošljavanju izbjeglica

Organizator: Centar za mirovne studije i FADE IN

SRIJEDA 18. 6. 2014.

16:00 - KUTINA, Prihvatilište za tražitelje azila

Otvaranje Prihvatilišta za tražitelje azila u Kutini, uz popratne aktivnosti:

nogometna utakmica, European Asylum Support Office info point

Organizator: Ministarstvo unutarnjih poslova, Hrvatski crveni križ i UNHCR

PETAK 20. 6. 2014.

kasni popodnevni sati - Novi Zagreb

Kuhanje i prezentacija kulinarskih specijaliteta: "Okus doma"

Organizator: Centar za mirovne studije i FADE IN

INTERKULTURALNE RADIONICE ZA IZBJEGLICE

Željka Mazzi

Polaznici radionica:

Azilanti/ce, osobe pod supsidijarnom zaštitom, tražitelji/ce azila, stručnjaci/kinje iz sustava socijalne skrbi, djelatnici/e Hrvatskog crvenog križa, predstavnici/e udruga civilnog društva koji se u svom poslu susreću sa strancima/kinjama ili koji planiraju raditi sa strancima/kinjama te volonteri i volonterke koji rade ili će raditi s izbjeglicama.

Svrha radionica:

Cjelovita integracija izbjeglica u hrvatsko društvo

Ciljevi radionica:

1. osiguravanje psihosocijalne podrške izbjeglicama u integraciji
2. približavanje i upoznavanje sa specifičnostima hrvatske kulture, običaja i komunikacijskih obrazaca
3. jačanje osobnih integriteta i kapaciteta izbjeglica za traženje posla i život u Hrvatskoj
4. stvaranje mreže međusobne podrške

Tematski su radionice pokrivale sljedeća područja:

1. Komunikacijske vještine i interkulturalizam
2. Načini rješavanja konflikata i sukoba
3. Predrasude, stereotipi i diskriminacija
4. Identitet i integracija
5. Kulturna osjetljivost
6. Edukacijska radionica za volontere i volonterke
7. Samoprezentacija – osvještavanje vlastitih jakih strana, predstavljanje poslodavcima na razgovoru za posao, specifičnosti hrvatskog radnog zakonodavstva vezane uz zapošljavanje

Sve radionice bile su interaktivnog tipa, a ovisno o temi bile su poludnevne ili višednevne. Radionice su se odvijale na hrvatskom jeziku s prijevodom na engleski jezik, a po potrebi se osigurao prijevod na arapski ili su polaznici/e međusobno prevodili svojim sunarodnjacima/kinjama na francuski ili drugi jezik, ovisno iz kojeg su govornog područja dolazili.

Interkulturalna radionica u Kući ljudskih prava, 2013. godine.

Polaznici/e su prihvaćali/e sadržaj i interaktivni oblik rada i aktivno su sudjelovali/e u diskusijama, uglavnom otvoreno iznoseći svoje stavove i mišljenja o pojedinoj temi. Integracijske radionice na kojima su zajednički sudjelovali izbjeglice i domaći/e stručnjaci/kinje i volonteri/ke dale su snažan doprinos boljem razumijevanju specifičnosti hrvatske kulture, kao i kultura iz kojih izbjeglice dolaze te su predstavljale primjer integracije u praksi.

Preporuke:

- prije organiziranja aktivnosti za izbjeglice raspolagati s informacijama iz kojih država dolaze
- osigurati nesmetani rad i razumijevanje, raspolagati barem sa znanjem engleskog, a po potrebi prije provođenja aktivnosti osigurati prijevod na druge jezike - prilikom organiziranja sadržaja imati u vidu moguća traumatska iskustva izbjeglica koja su doživjeli za vrijeme boravka u zemlji iz koje su došli ili traumatska iskustva koja su možda doživjeli tijekom puta do Hrvatske
- imati u vidu kulturalne razlike, moguće religijske specifičnosti i moguće razlike u odnosima muškaraca i žena u odnosu na našu kulturu
- osigurati paralelne aktivnosti za djecu izbjeglica, budući da ih za vrijeme odvijanja aktivnosti roditelji uglavnom nemaju gdje ostaviti, a to može biti prepreka za pohađanje aktivnosti

SPORTOM DO INTEGRACIJE

*Goran Grosman
Udruga navijača NK
Zagreba Bijeli Anđeli*

Nogometni turnir ACAB - All Colours Are Beautiful, listopad 2013. godine.

Kao što i samo ime kaže, primarno djelovanje nam je organizirano navijanje za NK Zagreb, ali kao navijači s čvrstim antirasističkim i antifašističkim stavom, organizirali smo mnoge akcije protiv rasizma, homofobije, nacionalizma i mnogih drugih vrsta diskriminacije. Kao takve prepoznali su nas i iz Centra za mirovne studije i prije otprilike četiri godine pozvali nas da zajedničkim snagama organiziramo nogometnu utakmicu između nas i tražitelja azila smještenih u Kutini. S obzirom na to da je nogomet univerzalni jezik koji govore svi koji vole taj sport, odazvali smo se i tako je započela suradnja s tražiteljima azila i azilantima. Utakmica je odigrana u prijateljskoj atmosferi i dobrom raspoloženju, a rezultat je bio sve samo ne dobar za nas – dečki iz azila pobijedili su nas 11-1 i pokazali nam da to što smo nogometni navijači ne znači nužno i da dobro igramo nogomet.

Nakon te utakmice uspostavili smo redoviti kontakt i malo-pomalo razvijamo svoje aktivnosti i jačamo suradnju s tražiteljima azila i azilantima. Od tada pa do danas organizirali smo već četiri nogometna turnira s jasnom porukom protiv rasizma, a do kraja godine očekuju nas još dva. Naše djelovanje proširili smo i van Zagreba, tako da su turniri bili i u Sisku i Rijeci gdje smo izvrsno prihvaćeni od lokalne zajednice što nam je samo poticaj za daljnji rad. Uz samo organiziranje turnira, oformili smo i malonogometnu ekipu WAZilanti koja redovito trenira i gostuje ne samo na turnirima već i na amaterskim malonogometnim ligama u Zagrebu.

Jedan od najvećih uspjeha koji smo ostvarili i najveća nagrada za azilante i tražitelje azila bila je nogometna utakmica protiv ekipe nogometaša bez ugovora koji su se pripremali u kampu udruge Nogometni sindikat pod vodstvom Darija Šimića i Marija Jurića. Organizirati tako nešto bila je i velika pobjeda za nas i dokaz da nogomet ne poznaje granice. Veliko priznanje za svoj rad dobili smo i iz inozemstva gdje smo kao ekipa WAZilanti pozvani na mnoge malonogometne turnire – Football fans against homophobia u Bremenu i Leipzigu, nogometom protiv rasizma u Sloveniji, UAFA CUP protiv rasizma u Bratislavi, ANTIRA u Hmburgu (organiziran od strane Ultras St. Pauli), i ono na što smo najponosniji – sudjelovanje na neslužbenom Svjetskom nogometnom prvenstvu navijačkih grupa u Bologni gdje je sudjelovalo više od 200 malonogometnih momčadi (Modiali Antirazzisti).

Naravno, kako bismo sve ovo postigli, valjalo je preći veliki put. Tražitelji azila i azilanti žive na margini društva i put koji su prešli do Hrvatske i kojim su se opasnostima izložili na njima je ostavio velik trag. Mnogi od njih imaju izgrađen obrambeni mehanizam koji ih štiti od nepoznatih ljudi čak i u slučajevima kada im ti ljudi žele pomoći. Na iste probleme naišli smo i mi – za njih smo bili samo nepoznata grupa mladića koja, poput i njih samih, djeluje kao homogena, zatvorena grupa, i prilazi im s nekom suludom idejom o igranju nogometa. Na prvi dogovoreni susret stiglo ih je svega 5-6 i nisu bili spremni za razgovor ili druženje poslije odigrane utakmice. Na sljedeći dogovor došlo ih je desetak, mada su i dalje bili suzdržani za druženje i upoznavanje, ali već sljedeći put ih je stiglo mnogo više, ne samo onih koji žele igrati nogomet nego i onih koji samo žele vidjeti tko su ti ljudi koji im pružaju ruku prijateljstva.

Nakon uspostavljenog povjerenja i sklapanja prijateljstva, naišli smo na sljedeću prepreku. Njihovo poimanje vremena, organizacije i obaveze mnogo se razlikovalo od našega. Ubrzo smo shvatili da njima dva sata popodne znači sve između 2 i 4 te da ako se želimo nastaviti družiti s njima, moramo bolje razumjeti što je nama, a što njima važno. Mnoge probleme u komunikaciji riješili smo tako da smo komunicirali s njihovim neslužbenim vođom jer, kao i svaka grupa, i tražitelji azila moraju imati nekoga tko će ih organizirati i savjetovati ih jer ima više životnog iskustva. Na kraju krajeva, treba se naoružati strpljenjem i dobrom voljom i oni će to prepoznati. Kao što svi imaju neku kočnicu kada se nađu u nepoznatoj situaciji, tako imaju i oni, a imali smo i mi, što je na kraju riješeno na zajedničku korist. Nema veće nagrade i zahvale kada u očima tih ljudi vidimo sreću kada zajedno provodimo vrijeme i igramo nogomet, kada dovedu svoje prijatelje iz azila da vide da se nešto događa za sve nas i kada nas iskreno zagrlje ili stisnu nam ruku jer osjete da je i nama stalo.

KULTURNE AKTIVNOSTI S IZBJEGLICAMA I ZA IZBJEGLICE

Sanja Burlović

AKC ATTACK!

Interkulturalna radionica u Kući ljudskih prava, 2013. godine.

Autonomni kulturni centar Attack! svoj program ostvaruje u području vaninstitucionalne kulture i u radu s mladima. Djeluje po “uradi sam”/D.I.Y politici i njeguje aktivistički pristup. Glavna ideja organizacije je da služi kao platforma i da omogući prostor za djelovanje, stvaranje, promišljanje i prezentaciju svim neafirmiranim umjetnicima/cama, organizatorima/cama u kulturi, aktivistima/kinjama i mladima. Attack! neposredno nastoji postići jačanje pojedinaca/ki u vlastitoj afirmaciji, bilo da se radi o samom umjetničkom izričaju, bilo da je stvar konkretne produkcije događanja kulturne, političke ili umjetničke tematike. Kreiranje programa omogućeno je svim osobama koje dolaze s konkretnim idejama, a unutar kolektiva nalaze direktnu organizacijsku potporu za realizaciju. Autonomni kulturni centar Attack! učvrstio se u gradu Zagrebu i na hrvatskoj civilnoj sceni kao svojevrсни socijalni i kulturni centar za edukaciju i razmjenu informacija iz područja civilnog društva, subverzivne umjetnosti i aktivizma,

odnosno kao multimedijalni centar za promociju i produkciju vaninstitucionalne kulture i alternativne ekonomije. Organizacija ima prostor smješten u staroj tvornici Medike u samom centru grada. U 800 kvadrata prostora udruge smješteni su knjižnica/infoshop Pippilota, galerija Siva, Hacklab, filmski studio, klub Attack! i budući prostor Community radija.

Klub Attack! najvidljiviji je program udruge i svojevrsno okupljalište mladih s glazbenim večernjim programima, a u 2013. godini programe kluba počinju posjećivati i tražitelji/ce azila. Zbog negativnih napisa medija u to vrijeme i razvoja netrpeljivosti prema tražiteljima/cama azila u gradu Zagrebu, sve je više negativnih reakcija punih predrasuda i kod publike koja posjećuje programe kluba. S druge strane, kulturološke razlike dovode do manjih konfliktnih situacija i Attack! se tada povezuje s Centrom za mirovne studije kako bi riješio probleme netrpeljivosti i netolerancije, prvo kod korisnika svojih programa, a zatim i kako bi senzibilizirali širu publiku.

U ožujku 2013. u suradnji s CMS-om obilježavamo Europski dan borbe protiv rasizma organiziranjem projekcija dokumentarnih filmova, predavanja i razgovora. Krajem godine organiziramo večernji glazbeni program "African Night" u suradnji s udrugom Društvo Afrikanaca Hrvatske – DAH. Program se sastojao od glazbenog dijela gdje su i sami/e azilanti/ce nastupali/e kao DJ-evi te druženja uz večeru i pripremanje kulinarskih specijaliteta iz zemalja iz kojih dolaze.

U 2014. godini intenzivnije se uključujemo u rad s azilantima/cama tražiteljima/cama azila. Članovi/ce udruge kao volonteri/ke CMS-a uključuju se u niz aktivnosti, od kojih je jedna i podučavanje hrvatskog jezika u samom prihvatilištu Porin. Prostor i infrastruktura naše knjižnice/infoshopa također se koristi za podučavanje hrvatskog jezika. U sklopu sajma knjiga koji se održava u prostorima centra Attack!, organiziramo nekoliko akcija prikupljanja knjiga kako bi se osposobile knjižnice u prihvatilištima. U suradnji s volonterima i volonterkama CMS-a realizirali smo dvije kreativne radionice: radionicu fotografije i glazbenu radionicu bubnjanja. U lipnju se uključujemo u organizaciju Dana izbjeglica, za čiju su realizaciju zaslužne mnoge organizacije okupljene u inicijativu za reintegraciju izbjeglica. U sklopu Dana izbjeglica predstavljen je rad s kreativnih radionica.

Veći broj aktivnosti koje smo realizirali/le u 2014. godini dogovarane su u suradnji s volonterima i volonterkama Centra za mirovne studije koji/e su u direktnoj komunikaciji s tražiteljima/cama azila i azilantima/cama. Kako bi se uspostavio kontakt, potrebno se uključiti u svakodnevne programe s tražiteljima/cama azila – primjer dobre prakse je volontiranje u samom prihvatilištu, na taj način se upoznaje na osobnoj razini s korisnicima/cama i izgrađuje međusobno povjerenje. Povjerenje je vrlo bitno u radu s azilantima/cama i tražiteljima/cama azila, budući da problematika emigranata/ica postaje zanimljivo područje za mnoge organizacije, umjetnike/ce i medije. Tražitelji/ce azila i azilanti/ce ne žele da ih se viktimizira i prikazuje na taj način u javnosti. Drugi problem koji se javlja kod različitih sudionika/ca koji se žele uključiti u rad s tražiteljima/cama azila je što ih

se smatra predmetom nekog projekta ili pak dobrom novinarskom pričom. Zbog negativnih iskustava s različitim sudionicima/ama razvija se nepovjerenje kod azilanata/ica i tražitelja/ica azila koje se samo direktnom komunikacijom može prevladati.

Kod rada s tražiteljima/cama azila i azilantima/cama postavljaju se neprestani izazovi koji proizlaze iz kulturoloških razlika. Jedan od postojanih je svakako shvaćanje vremena i dolazaka u točno vrijeme na dogovore. Nerijetko se događa da se na dogovore kasni sat i više vremena. Ove izazove prevladali smo razgovorima, ali i podsjećanjima o važnosti dolazaka na vrijeme na dogovore. Kulturološke razlike vidljive su i u shvaćanju muško-ženskih odnosa, budući da većina tražitelja/ca azila i azilanata/ca dolazi iz izrazito patrijarhalnih sredina. Međutim, neprestanom interakcijom i upoznavanjem s hrvatskom kulturom i običajima izražene razlike polako se smanjuju.

Aktivnosti koje Attack! provodi vezane su uz mlade i programe nezavisne kulture koji se provode u nekonvencionalnom i specifičnom prostoru revitalizirane stare tvornice. Večernji glazbeni programi su najposjećeniji, a ciljana publika su mladi. Provedba programa vezanih za nezavisnu kulturu i mlade omogućava tražiteljima/cama azila i azilantima/cama druženje i interakciju s ostalim korisnicima/cama programa, što može uspješno utjecati na direktnu integraciju. Ovakav način provedbe može razviti kreativnost kod samih sudionika/ca, koji/e se mogu nastaviti baviti nekim od kreativnih sadržaja kao što je stvaranje i produkcija glazbe, DJ-ing i slični sadržaji, a za čiju provedbu Attack! posjeduje infrastrukturu.

Različite kreativne radionice (likovne, fotografske, plesne, glazbene, video) kojima se može kvalitetno ispuniti slobodno vrijeme korisnika/ca jedna su od potreba. Različitim radioničarskim metodama moguće je korisnicima/cama dati priliku da nauče vještine koje bi im mogle biti korisne nakon dobivanja statusa azila. Radionice izrade nakita od različitih recikliranih materijala, kuhanja, sitotiska na tkanini i varenja samo su neke od niza mogućnosti. Predstavljanje radova nastalih na različitim radionicama u prostorima lokalne zajednice, prostorima za nezavisnu kulturu i mlade također je značajno za integraciju i omogućava upoznavanje s različitostima kultura. Takav način prezentacije pruža mogućnosti izlaska iz izolacije i predstavljanje svog rada široj publici.

SVETI LJUDI, FOTOGRAFSKI UMJETNIČKI PROJEKT

Davor Konjikušić

Projekt Sveti ljudi, u Zagrebu, 2014. godine.

Među svim marginaliziranim skupinama ne postoji ranjivija skupina od izbjeglica, odnosno tražitelja/ica azila. Bez obzira na plemenite namjere umjetničkih projekata u artikulaciji ovog problema, cijela priča etički pada ako se učini i najmanji krivi potez i na bilo koji način naštetiti integritetu, položaju ili statusu ljudi s kojima se

radi. Ne govorim samo o kršenju propisanih pozitivnih normi, već prvenstveno o profesionalnoj etičnosti svakoga tko se bavi osjetljivim skupina bez obzira je li riječ o novinarima, umjetnicima, aktivistima. Izbjeglice kao izuzetno obespravljena skupina nemaju nikakvu zaštitu, građanska prava, materijalnu sigurnost i kao takvi veoma se teško mogu obraniti od eksploatacije koja se nad njima svakodnevno provodi. Međutim, svaka profesija u radu s tražiteljima/cama azila sa sobom nosi i neke određene posebnosti pa iz toga proizlaze i određeni pristupi.

Kada je o fotografiji riječ, nepobitno je da se fotografija nalazi u direktnom odnosu s moći, počevši od antropometrijskog portreta koji je u 19. stoljeću izumio Alphonse Bertillon, a koji se i danas koristi u identifikacijskim tehnikama kojima su podvrgnuti svi/e građani/ke, a i tražitelji/ce azila, kako bi se omogućila sveobuhvatna kontrola. Pravno se na taj način prvenstveno osigurava da se svi/e oni/e koje ne ostvare status azilanta/ice ili supsidijarnu zaštitu deportiraju u države iz kojih su pobjegli. Upravo zato antropometrijski portret koristim kao osnovu za svoj rad "Sveti ljudi" i pokušavam propitati ulogu fotografije u kontroli, nadzoru i represiji.

Fotografija je u neospornoj vezi s moći jer "...kamera predstavlja istinsku društvenu moć. Njena prisutnost pridaje značaj gotovo svakoj situaciji. (...) Jednako kao što pazimo što govorimo kada se uključi magnetofon za snimanje, tako i pazimo kako izgledamo kada nas snima kamera. Kamera posjeduje pravu društvenu moć da druge učini vidljivima i izloži ljude pogledima drugih ljudi. Fotografija živi u kulturnom prostoru omeđenom kamerom u kojemu kamera pojačava naša osjetila, a samim tim i našu sposobnost učenja, dok istovremeno služi kao prava društvena snaga što one prema kojima je uperena prisiljava da promišljaju o svojoj vidljivosti."¹¹

Također treba napomenuti da su za vrijeme Drugog svjetskog rata ovaj tip fotografije, takozvanu tipološku fotografiju (type photographs), koristili i nacistički/e znanstvenici/e kako bi snimajući Židove/ke pokušali dokazati svoje rasne diskriminirajuće teorije, primjenjujući i fiziometrijske metode koje je izumio Francis Galton. Istovremeno, fotografija je igrala veliku ulogu u kolonijalnim osvajanjima, u prikazivanju drugosti, rasizmu i, ne zaboravimo, nacizmu. Sve te specifičnosti za sobom nameću određene dileme kada je u pitanju fotografiranje i rad s izbjeglicama.

Usprkos činjenici da se slikama oduvijek manipuliralo, ljudi i danas fotografiju smatraju kao nepobitni dokaz i vjeruju u njenu istinitost. Iz toga i proizlazi činjenica da rad u mediju fotografije donosi i neke posebnosti. Upravo zato su se i nametnula određena pitanja nastala tijekom rada na projektu "Sveti ljudi" – kako fotografirati njihova lica, na koji način ih reprezentirati, na koji način omogućiti da i sami/e akteri/ce imaju kontrolu nad radom u nastajanju. Pitanje je bilo kako preokrenuti odnose moći koristeći fotografiju, odnosno kako produkcijom samog rada promijeniti ustaljene obrasce mi – oni, subjekt – objekt, odnosno kako izaći iz uloge spektatora.

U praksi je to značilo da sam u prvoj fazi projekta svakom portretiranom predstavio koncept projekta i ciljeve koje želim postići. Međutim, tu su nastali i prvi nesporazumi, prvenstveno zbog jezične barijere jer s pojedinim izbjeglicama

¹¹ Seppanen, J. (2006) *Istinite laži. Fotografiska istina – na čemu se temelji?*, u: Purgar, K., Ramljak M. *Nordic cut, katalog izložbe. Umjetnički paviljon, Zagreb.*

nisam mogao direktno razgovarati. Upravo sam zbog toga naknadno otišao potražiti snimljene ljude te još jedanput zatražiti od njih potvrdu da interveniranjem u javni prostor upotrijebim njihove portrete.

U drugoj fazi projekta nazvanog “Trg Europe: Slijepa pjega”, koji je realiziran tijekom UrbanFestivala 13, došlo je do zabrane gradskih vlasti da planiranu fotografsku instalaciju postavimo u javni prostor. Tražeći način da ipak reagiramo na novonastalu situaciju, u suradnji s kustoskim kolektivom BLOK i Centrom za mirovne studije odlučili smo pozvati tražitelje/ice azila da se aktivno uključe u osmišljanje ideje kako akciju ipak napraviti u javnom prostoru. Upravo je ideja tražitelja/ica azila bila da Trg zaspemo lopticama koje su predstavljale prosječno vrijeme čekanja na odobrenje ili odbijanje azila koje u Hrvatskoj iznosi čak 305 dana. U tom periodu bilo nam je izrazito bitno da sve napravimo kako bi se zaštitio njihov identitet jer je to bio jedan od njihovih osnovnih zahtjeva.

“Ovakva je gesta svojevrsan obračun s Konjikušićevim primarnim medijem izražavanja, fotografijom. Međutim, on to ne čini samo u mediju fotografije, već iz svijesti o nužnosti iskoraka iz sfere reprezentacije, kojoj fotografija nikako ne može umaći, radi iskorak na granicu umjetničkog polja prema aktivizmu, prema kolektivnom radu, praksama koje žele emancipirati, a ne reprezentirati subjekte, raditi s njima, a ne za njih. U praksi to znači niz sastanaka s tražiteljima/cama azila i zajedničko promišljanje o tome kako umjetnički alati i načini komunikacije mogu pomoći da se kritika migrantske politike Europske unije plasira u javnu sferu, pristajanje na gubitak kontrole i na suradnički rad s drugim aktivistima, umjetnicima i kustosima u hibridnom izvođenju rada koji tako već duboko zalazi u polje aktivističke akcije. Ipak treba imati na umu da rad i tada ostaje između reprezentacije i emancipacije, s obzirom da su migranti/ce zaista u poziciji onih koji ne mogu govoriti jer je svaki njihov javni istup i pojavljivanje, makar i samo u vidu javno objavljenje fotografije na utvrdivom mjestu i vremenu, moguća prepreka i komplikacija u rješavanju statusa. Potencijal fotografije da bude (zlo)upotrebljena kao sredstvo kontrole vraća se poput bumeranga, upućujući nas na činjenicu da se politička pitanja moraju i trebaju tematizirati kroz umjetnost (kao njezina samokritika i kao kritika onog što umjetnost radi), ali i da umjetnost nije dovoljna.”¹²

Svatko tko radi s tražiteljima/cama azila nastupa iz moćnije pozicije. Smatram da je izuzetno bitno da su tijekom cijelog procesa nastanka ovog rada fotografirani ljudi imali, koliko god je to moguće, kontrolu nad snimljenim sadržajem, odnosno načinima i koracima na koji će se snimljeni materijal upotrebljavati. Često je to bilo veoma teško jer se mnogi/e od njih nisu više nalazili/e u državama u kojima su prvobitno boravili. Bilo je veoma bitno da se ni jednom mojom aktivnošću ne nanese šteta portretiranim ljudima i da ljudi razumiju na koji način može doći do određenih problema. Da bi to bilo moguće napraviti, bila je neizostavna bliska suradnja s ljudima koje sam fotografirao. Duboko vjerujem u umjetnost koja ima snažnu emancipacijsku funkciju pa iz toga i proizlazi moja osnovna motivacija za bavljenje ovim temama. I za kraj, dovoljno je zaviriti u bilo koji etički kodeks – tu je uglavnom sve lijepo napisano na papiru. Vrijedi se toga i pridržavati.

¹² Hanaček, I., Kutleša, A. (2014). *Obračun s fotografijom. Predgovor izložbe. Galerija sc, Zagreb.*

OSOBNO ISKUSTVO PSIHOTERAPIJSKOG RADA S AZILANTIMA/CAMA

Lana Penezić

Soba za razgovor sa psihoterapeutom.

Priču o psihoterapijskom radu s azilantima/cama započet ću osobnom motivacijom.

Proživjela sam vrijeme izbjeglištva koje nije nestalo i kada je postalo prošlost. Ponekad se javilo kroz sjene nezavršenih priča. Ponekad sam imala potrebu iznova prepričavati sjećanja i tako ih činiti važnima. Koliko god se drugima moja iskustva mogla činiti manje ili više traumatičnima, autentična su i meni nezamjenjiva. Uz geštalt psihoterapiju, edukaciju i upoznavanje sebe, učila sam otvarati prostor da dječju ratnu priču čujem odraslijim ušima, zaokružim u neka nova značenja. Unutar edukacije, na početcima rada s klijentima/cama, istraživanje osobne povijesti izbjeglištva motiviralo me za psihoterapijski rad s azilantima. Tako je počelo. Javila sam se u Centar za mirovne studije i krenula s psihoterapijskim seansama.

Rad je bio izazovan i neprestano nov. Specifični izazovi, u obliku kulturoloških razlika, pojavili su se na samom početku. Čini mi se sam se ovdje prvi put zapravo susrela s kulturološkim determiniranostima, van knjiga i teorije, i osjetila njihovu kompleksnost – vlastitu i onu drugih ljudi – od različitog poimanja vremenske dimenzije, ne podrazumijevanja uloga terapeut-klijent, do specifičnih pogleda na svijet, sebe, druge i odnose među ljudima. U nekim trenucima činilo mi se da možemo izgubiti vječnost na pojašnjavanje svega što nam se ne podrazumijeva, no jasno je da bi to skretalo fokus s najvažnijeg – žive osobe u svojoj kompleksnosti.

Život u ratu, egzistencijalna ugroženost, kolektivna traumatizacija, gubitak i žalovanje jedni su od najstrašnijih iskustava poznatih ljudskosti (i od ljudskosti). Donose osjećaje temeljne nesigurnosti i straha. Istovremeno, snažna bazična želja za preživljavanjem neke ljude dovodi u zemlje u kojima traže drugu priliku, sigurnost i mir, azil. Međutim, dolazak u novu sredinu često podsjeća na suludi nastavak nesigurnosti i nemira te dalje perpetuiru osobne i obiteljske krize. Upravo je u tom procesu prilagodbe, u osnaživanju za samostalan život tražiteljima/cama azila i azilantima/cama važna profesionalna podrška. Podrška koja se s traumama može nositi stručno, biti znatizeljna, učiti o drugim kulturama, imati kapaciteta za šarolikost svjetonazora.

Jezik. S tim simbolom kulturoloških razlikovanja imala sam sreću, komunicirali/e smo na engleskom jeziku i radili neposredno. Često nije tako. Nezanemariva je to specifičnost jer psihoterapijski rad važnu snagu za rast i razvoj nalazi upravo u povjerljivom, osobnom kontaktu terapeuta/kinje i klijenta/ice. Zato je važno da, kada je potrebno simultano prevođenje, prevoditelji/ce budu senzibilizirani/e za osjetljivost psihoterapijskog konteksta te osviješteni i educirani o problematici.

Kakav god bio svijet, društvena kretanja i nevremana, svatko mora imati pravo na siguran život, mir, slobodu i osobni integritet. To su neizostavni preduvjeti kvalitetnog života. Isto tako, svatko ima pravo na priču i sretnije završetke nesretnih događa, na autentičnost, pravo na korijene i svoju kulturu, kao i pravo na upoznavanje novog sebe u svakom trenutku. Psihoterapijski rad stvara prostor za poštovanje traumatskih događaja, za integraciju u stvarnost koja se događa ovdje i sada, za upoznavanje s autentičnim ranjivostima i snagama. Iskustvo psihoterapijskog rada s azilantima/cama mojoj je stvarnosti dalo nove nijanse. Susretala se sa svojim granicama i ograničenjima, razvijala se u otvoreniju osobu i buduću psihoterapeutkinju. Profesionalno iskustvo postalo je bogatije zbog snalaženja u različitosti, učenja drugačijeg narativa i usklađivanja sa sličnostima jer upravo je temeljna sličnost put za zdravi ljudski kontakt. Na osobnoj razini, rad s azilantima/cama bio je neprestani podsjetnik na vrijednost tolerancije. Ako pogledamo iskrenim očima, vidjet ćemo da smo svi putnici/e i migranti/ce, isti/e u različitosti koja obogaćuje. Obogaćuje one dovoljno sigurne u sebe da im različitost drugoga ne predstavlja ugrozu. I naravno, čini mi se da bi psihoterapijsko osnaživanje, koliko god bilo važno tražiteljima/cama azila i azilantima/cama, mogao biti ljekovit melem i za domicilno stanovništvo. Možda bi to mogao biti ključan dio mozaika koji predstavlja otvorena vrata, tolerantniju zajednicu i topliju dobrodošlicu drugima.

